

NAŠA

MISLI

Leto III.

OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST Št. 12-13. (45-6)

Izhaja štirinajstrednevno

V Ljubljani, dne 4. julija 1938

Celoletna naročnina znaša 18 Din

Ljubljana, 4. julija 1938.

29. juni 1938 bo ostal zanimiv in važen datum v zgodovini Ljubljane. Ta dan je ona doživela dve manifestaciji: katoliški mednarodni fantovski tabor in nepozaben odhod našega sokolskega odposlanstva na vsesokolski zlet v Prago. Kdor je doživel obe manifestaciji, se je prepričal o globoki razliki med njima.

Mednarodni fantovski tabor, ki naj bi bil po stremeljenjih njegovih prirediteljev prireditev v smislu vsesokolskih zletov, je zapustil vtis p. . . . Bil je brez življenja, brez prepričevalnosti, brez ognja in brez poleta. . . . Tabor se je vršil na idejno nasprotnem terenu. Nacionalni Ljubljani je bil on tuj, zato ni našel nobenega odmeva in ni zapustil nobenih trajnejših posledic.

Zgodilo se je na več krajih, da so čehoslovaški Orli in jugoslovski Sokoli manifestirali preko svojih ideoloških razlik za neporušne ideale slovanske vzajemnosti. Kako velika, nacionalno širokogrudna in državniško modra je izjava predsednika čehoslovaških Orlov ministra msgr. Šrameka, ki je »Toliko dražje mi je, da prihajam danes v Jugoslavijo, med brate, z velikim številom svojih rojakov, v času, ko se v Pragi mu-di na tisoče Jugoslovenov. Kakor so se v Pragi zbrali jugoslovski in čehoslovaški Sokoli, da manifestirajo bratsko ljubezen, tako smo prišli mi k vam, da vam izkažemo bratsko prisrčnost.«

Povorka Sokolstva in slovo na kolodvoru pa je bilo vse tisto, kar fantovski tabor ni bil. To je bila manifestacija velikega idealizma in globokega prepričanja. To je bil To je bil izraz nepopisnega navdušenja, volje in hotenja. Nepopisen bo ostal v spominu tisočev in tisočev trenutke, ko se je premaknil na kolodvor vlak, namenjen v Prago. . . .

Obe manifestaciji sta slučajno sovpadali na isti dan. Sokolstvo, streméče k visokemu cilju, je bilo daleč od namena kakorkoli motiti prireditev na Stadionu. Če pa pomeni manifestacija nacionalne Ljubljane in zlasti njene mladine grenko kapljo, ki je kanila v čašo »slovenskih fantov«, potem nosi krivdo za to ekskluzivni g. dr. Žitko, ki je izrekel neresnično in drzno trditev, da je Ljubljana v njihovem taboru in da samo oni predstavljajo slovensko mladino. Govornik na »fantovskem taboru« gotovo ni pričakoval, da ga bo nacionalna Ljubljana že par ur po njegovem nastopu tako učinkovito desavuirala in demantirala. Desettisoč jugoslovenskih nacionalnih omladincev, ki so spremili svoje sokolske brate, se ni odzvalo kakemu pozivu ali temveč klicu svojega srca in razuma. Razmere so vzgojile jugoslovensko mladino tako, da je ona pripravljena danes nastopiti vsak hip iz svojih lastnih notranjih in najplemenitejših pobud. Za njen nastop 29. junija 1938 je zadoščala skromna in skoraj neopazna časopisna notica, ki je javljala uro odhoda sokolskega odposlanstva.

Praga nas uči

Vse tisto, kar se je odigravalo okoli Čehoslovaške republike v zadnjem času ni bilo samo dnevna mednarodna politična epizoda. Ta konflikt še ni zaključen in gotovo je, da se bo še ponovil, ker so ga izzvale nepomirljive sile in težnja, ki so morale trenutno kapitulirati. V tej preizkušnji se je pokazal čehoslovaški narod velikega, odločnega in dostojanstveno mirnega. Njegovo ponašanje je nauk velike vrednosti zlasti za male narode, ker jih uči, kako morejo kljub mali številčni, a izredni duhovni sili zavarovati svoje bitne nacionalne in državne interese.

Sklenjena veriga velikih mož bratskega Čehoslovaškega naroda od Husa in Žižke, preko Komenskega, Chelčiskega, Palackega, Tyrša, Havlička do Masaryka in Beneša ga je pripeljala do nepoprečne moralne in tudi fizične sile. Ti in drugi učitelji so dali svojemu narodu na humaniteti, narodnosti in disciplini zgrajeno življenjsko filozofijo. Vcepili so mu zmisel svojega nacionalnega življenja in jasnost ciljev h katerim mora korakati. Ta mali narod ima jasno predstavo svojih pravic, zlasti slobode kot najvišje vrednote, a tudi dolžnosti do drugih. S temi vrtilinami oborožen je mogel vzdržati bratski narod težko zgodovino in najnovejši napad ter lahko z upravičenim optimizmom gleda v bodočnost, pa naj ona prinese dobro ali zlo.

V trenutku največje napetosti je mogel ta slovanski narod dokazati svojo veliko moralno in fizično pripravljenost, ki je niso mogla omajati niti dejanja nekaterih slepcev, ter ugotoviti, da stoji na njegovi strani ves kulturni in pošten svet in da njegovo vprašanje ni samo čehoslovaško vprašanje. Ta pošten svet vidi v čehoslovaškem problemu tudi svoj moralni in politični problem. Z utemeljeno samozavestjo je takrat prezident republike dejal: »Mi se ne bojimo, ker se sploh ne bojimo!« Praga dobro ve, da s svojo poštenostjo, doslednostjo in zanesljivostjo obvezuje tudi druge. To je edino uspešna politika malega naroda, ki mora prav zato, ker je majhen, biti pošten ter hoditi jasno pot, da ne pride med dva kamna. Poleg vere vase je mogel bratski narod računati tudi z vero v svoje prijatelje.

Vsem neposredno ali posredno prizadetim malim narodom se imperativno nalaga dolžnost solidarnosti s čehoslovaškim narodom, ki danes kot njihov skupni predstavnik brani pravice malih narodov v menarodni skupnosti. Mi zato odločno odklanjamo mnenje, da bi bil samomor nekaterih malih narodov v njihovi povezanosti s čehoslovaškim v skupni obrambi proti skupnim nevar-

Nad temi dejstvi naj se zamislijo prireditelji »fantovskega tabora« in spoznali bodo, da se jugoslovenska nacionalna mladina ne da likvidirati z in povshalno trditvijo. Primerjajoč obe nedeljski manifestaciji bodo spoznali svoje lastne sile in sile jugoslovenskega nacionalnega tabora.

nostim, temveč da bi bil njihov samomor v tem, če bi prepustili drug drugega svoji usodi. Kdor brani danes Prago, brani tudi samega sebe. Po tem dejstvu se bodo morali ravnati tudi vse oni, ki zaničkajo sentimentalne in altruistične strani te dolžnosti, ker jo bodo morali izpolniti, upamo vsaj, iz egoističnih razlogov.

Iz Čehoslovakov je takrat spregovoril husitski duh. V Taboru je narod manifestiral svojo nacionalno solidarnost v obrambi pravice in resnice. Tam so se zvrstile legije »božjih bojevnikov«. V veliki nevarnosti je trijumfirala ideja državnega in nacionalnega edinstva. Tam se je pokazalo, da humaniteta ni slabost. Zmagala je Masarykova misel: »Vojna ni največje in edino zlo. Življe-

nje brez časti in v robstvu je hujše.« Nezlomljivo vero vase je izpovedal v tistih dneh Čehoslovaški narod tudi za slučaj poraza v fizičnem soudu. Pojmujoč svojo zgodovino kot neprestano borbo za svobodo ne bi videl tudi v tej tragediji svoje zaključne usode, ker ona počiva na trajnih in nepremagljivih moralnih osnovah, ki mu jamčijo ponovno vstajenje. Tak narod ni rojen za hlapčevstvo nego za svobodo in veliko poslanstvo človeštvu v korist.

Z bojznijo se sprašujemo, kako bi prestali enako preizkušnjo drugi mali narodi. Težko njim, ako jih bo slična usoda srečala notranje in zunanje, moralno in fizično slabše pripravljene, kakor je bil Čehoslovaški narod. Njih sreča je, da je nevarnost, kateri so tudi oni izpostavljeni zadela najpreje na vsestransko najmočnejši mali narod. Vztrajanje Prage nudi prilike in čas, da se marsikaj popravi. Kratkovidno je zane-marjati to srečo ali jo celo zlorabljeti.

Škodljiva borba

V »Naši misli« smo pozdravili vstop jugoslovenske nacionalne mladine v politiko brez ozira na njeno strankarsko opredelitev, ker smo prepričani, da bo vanjo vnesla novih pozitivnih vrednot ter postala soodločujoč činitelj našega nacionalnega in političnega življenja. Takrat nismo pričakovali nestrpnosti med posameznimi nacionalnimi strujami. Nismo pričakovali negativne propagande, ker smo bili prepričani, da bodo posamezne omladinske nacionalne politične grupacije pridobivale s pozitivno propagando, s silo svojih programov in prepričevalnosti svojih čistih namenov. Temu nasprotno opažamo pojave, da se skuša ena struja uveljaviti na račun druge z neumestnimi napadi, kot edinim propagandnim sredstvom.

Za škodljivost takega početja imamo v zgodovini jugoslovenske nacionalne mladine že več primerov. Šibkost jugoslovenskega nacionalnega elementa na zagrebški univerzi imamo zahvaliti prav tej zablodi. Tudi tam je mislila neka nova nacionalna struja, da bo okrepila nacionalne vrste s kritiko in napadanjem druge, ki je uspešno čuvala jugoslovenski karakter zagrebskega vseučilišča. Edini uspeh njene negativistične propagande je bil, da ni niti utrdila svoje struje, pač pa razbila še prejšnjo. Primerov takega razdornega dela, ki samo slabi nacionalni tabor, bi mogli navesti še več.

Izzivanje borbe med posameznimi jugoslovenskimi mladinskimi političnimi skupinami se nam zdi tembolj neumestno, ker jih današnje prilike tepejo eno kot drugo. Tratenje energij v medsebojnih razračunavanjih bi še olajšalo delo tretjemu, ki vihti nad njimi svoj bič.

Mi smo globoko prepričani, da se bo prej ali slej, trenutno, politično različno opredeljena nacionalna mladina znašla kljub nekaterim ideološkim razlikam na skupni liniji, ker ima skupen pozitiven odnos do temeljnih vrednot naroda in države ter skupnost najčistejših namenov koristiti tema dobrinama. Mladi-

na različnih nacionalnih političnih taborov je čista, neobremenjena, zato nima pravice vzajemno napadati se na nedostojen način. Po našem mnenju je njeno delo koristno samo v kolikor pridobiva na protinacionalnem terenu in da je zlasti v današnjih razmerah škodljivo, v kolikor vnaša razdor v vrste jugoslovenskega nacionalizma, ker s tem slabi njegovo odpornost in udarnost. Ljubosumno zalezovanje in rušenje doseženih uspehov ene skupine po drugi se nam ne zdi pravilno in koristno delo.

Dolžnosti nacionalne politične mladine niso v medsebojni borbi. Njena borba se mora vršiti na drugih frontah: komunizma, klerikalizma in separatizma. Po zmagi na teh frontah ne bo težko izravnati medsebojnih razlik ter popeljati nove politične nacionalne generacije k skupnemu delu. Mi smo prepričani, da se dajo ta vprašanja sporazumno urediti in da se da najti način nemo-tenega paralelnega udejstvovanja, ki naj sloni na pozitivni propagandi, spoštovanju drug drugega in priznavanju, da je v današnjih razvrstjenih prilikah uspeh katerekoli si bodi politične nacionalne skupine koristen avtomatično tudi za druge. V interesu nacionalizma svarimo pred škodljivostjo izzivanja vsakršne borbe, ker čas zahteva slogo in sodelovanje med vsemi nacionalnimi skupinami.

Naročnikom!

Z današnjo dvojno številko smo zaključili III. letnik »Naše misli«. Naslednja številka izide po počitnicah.

Vse spoštovane naročnike prosimo, da poravnajo svoje obveznosti in da nam ostanejo tudi v bodoče zvesti.

Uprava in uredništvo.

Slovaško vprašanje

Separatistično klerikalno gibanje na Slovaškem že dolgo obstoja. Posebno žalostno popularnost je dobilo v najnovjšem času, ko so ga njeni voditelji nerazdružno vezali na razdiralno delo nemške in madžarske manjšine v Českoslovaški republiki. Odtlej nosi pečat izdajništva nad življenjskimi interesi republike in grde nevaležnosti za čudovit vsestranski napredek Slovaške, ki jo je samo povezanost s Prago in Brnom dvignila iz nacionalno teptane, kulturno zaostale in gospodarsko izmozgane pokrajine na nivo vsestransko naprednega dela države.

Svetovno in posebej naše časopisje je posvetilo temu vprašanju pozornost, kakršno zasluži. Problem slovaškega separatizma je posebno zanimiv in poudčen tudi z vidika naših domačih razmer. Izredna sorodnost teh dveh klerikalizmov se kaže tudi v potvarjanju smisla dokumentov, na katere opirata svoje avtonomistične separatistične zahteve. Proslava 20-letnice »Pittsburskega protokola« in tolmačenje njegove vsebine s strani slovaških separatistov se popolnoma krije z načinom proslav 20-letnice »Majniške deklaracije« in njene razlage s strani našega katoliškega tabora.

Ti razlogi in zlasti drastičnost slovaškega primera, ki dokazuje kakšne neprecenljive vrednosti je svobodna in enotna Českoslovaška republika za vse njene slovaške državljane in možnost identificiranja tamošnjih razmer z našimi ter ljubezen, ki jo gojimo do bratškega Českoslovaškega naroda, kateremu vroče želimo, da bi ostal enoten, močan in varen nam ukazuje, da posvetimo tudi mi temu vprašanju svojo pozornost.

V rokah imamo knjigo slovaškega ministra v sedanji čehoslovaški vladi gospoda Ivana Déregerja iz leta 1938., z naslovom »Edinstvo Čehov in Slovakov«, ter pod naslovom »Ali je bil Pittsburski protokol uresničen?«. Ta knjiga nam nudi točen vpogled v slovaški problem. Njena neizpodbitna objektivnost temelji na zgodovinskih dokumentih ter na statistikah.

Takoj v prvem poglavju nas ta knjiga seznanja, da se vprašanje slovaškega separatizma ne postavlja kot reakcija Slovakov na centralistične težnje Prage ter borbe slovaškega elementa s češkim, temveč da je problem slovaškega separatizma izključno notranje vprašanje Slovakov samih. Borba se torej vodi med veliko večino Slovakov, ki so za čehoslovaško narodno in državno edinstvo, ter med separatistično klerikalno manjšino. Pisec ugotavlja, da so po prevratu dali Čehi Slovakom popolno svobodo v odločitvi o svojem odnosu do ostalih delov naroda in države. Na to stališče Prage so dali Slovaki svoj odgovor, ko je 54 njih poslancev v ustavodajni skupščini soglasno glasovalo za ustavo, ki določa enotno državno ureditev. Za ustavo so glasovali 29. februarja 1920 tudi Hlinkovci, ki so bili tedaj organizirani še v »Čehoslovaški ljudski stranki«. Separatistične težnje so prišle močnejše do izraza šele pod vplivom madžaronskih elementov, ki so se sistematično vrnili in povzpeli do zelo vplivnih položajev v slovaškem klerikalnem taboru. Volitve leta 1920., ki so imele plebiscitarno pomembnost, so prinesle popolno zmago idejam osnovnega državnega zakona, ter zavrnilo vsako razdiralno in separatistično tendenco. — Hlinka je takrat dobil 235.339 glasov protiautonomistične stran-

ke (narodni socialisti, nacionalni agrarci, socialni demokrati in drugi) pa so dobile 827.167 glasov. Te volitve so torej potrdile, da obstoji spor med Slovaki samimi in da se on rešuje uspešno v korist enotne države in naroda. Pri volitvah v zakonodajno skupščino iz l. 1935. so dobile unitaristične stranke na Slovaškem 876.836 glasov, med tem ko je Hlinka skupno s protestantsko in rusinsko stranko dobil samo 489.641 glasov. Tudi če prištejemo k separatističnim glasovom še madžarske, kljub temu ostane še vedno velika večina po rezultatih zadnjih volitev na strani unitarističnih strank. Če upoštevamo, da je defetistična politika patra Hlinke v najnovjšem času odvrnila od njega vse poštene Slovake, ki priznavajo, da so Čehom le bližji, kakor Madžarom in Nemcem, bomo tembolj razumeli upravičenost ugotovitve predsednika vlade Českoslovaške republike dr. Milana Hodže, da ima Hlinka sicer pravico govoriti v imenu svoje stranke in volilcev, da pa nima nobene pravne in moralne pravice govoriti v imenu Slovaškega ljudstva.

V drugem poglavju obravnava pisec »Pittsburski protokol«, katerega je Hlinka proglasil za »Magno Charto« Slovaškega naroda. Najprej opozarja na zgodovinski nastanek te listine, nato pa prehaja na njeno pravno in moralno stran. Z ozirom na njene avtorje in podpisnike ni mogoče smatrati pittsburskega dokumenta za nek diplomatski, Čehe in Slovake obvezujoč akt, nego zgolj za politični program. Listino so stvorili in podpisali Čehi in Slovaki, ki so bili državljani Združenih držav Amerike, ki niso imeli niti namena povrniti se v bodočo svobodno nacionalno državo. Nedržavljana sta jo podpisala le dva. Eden od teh je bil prezident Masaryk, ki se je takrat mudil v Ameriki in prisostvoval pittsburskim razgovorom zgolj v svojstvu predsednika inozemskega Českoslovaškega narodnega sveta. Avtorji in podpisniki torej niso bili legitimirani obvezno prejudicirati bodočo ureditev, ter razmerje Čehov in Slovakov, kar je prišlo do izraza tudi v samem dogovoru, ki je prepuščal končno odločitev legalnim zastopnikom v domovini živčnega slovaškega ljudstva. Vkljub tej neobveznosti ga ni niti Masaryk spustil iz vida, niti niso nanj pozabile čehoslovaške vlade, ki so neprestano stremele slediti mu in ga uresničiti.

V tej zvezi je zanimivo opozoriti na mesto, kjer govori Masaryk v svoji »Svetovni revoluciji« o dogovoru od 30. junija 1918. leta. Tu se vidi, da je Masaryk pojmoval »Pittsburski dogovor« v smislu, kakor ga tolmači g. Ivan Dérer. Kot izrazit demokrat ni mogel niti hotel Masaryk prevzeti na sebe obveznosti, ki bi bile v nasprotju z njegovimi načeli. Masaryk ugotavlja izrecno, da pittsburska listina ne predstavlja nikake pogodbe, temveč zgolj dogovor. Isto obveznost in pomembnost pripisuje Masaryk tudi svoji lastni »Deklaraciji neodvisnosti«, ko pravi, da je ona le poskus karakterizirati bodočo ustavo, o kateri bodo morali definitivno odločiti legalni zastopniki ljudstva.

V tretjem delu svoje knjige govori pisec o drugih medvojnih deklaracijah Slovakov. Tu približa, da je prvotno malo pomembnemu pittsburskemu aktu šele kasneje dala povdarka avtonomistična propaganda. Kot veliko značilnost označuje dejstvo, da je v momentu koncipiranja »Pittsburskega dogovora« bita večina tistih ljudi, ki na podlagi njega skuša razbijati enotnost Českoslovaškega naroda in države protislovaške in madžarofilne miselnosti. Mnogi šefi sedanjega slovaškega avtonomističnega gibanja so se takrat priznavali k Madžarskemu narodu, ter označevali pittsbursko listino kot izdajniško delo panslavizetov in sovražnikov njih madžarske domovine. Ti ljudje imajo danes dovolj moralnega poguma, da zlorablajo »Pittsburski dogovor«. Kot pravno in moralno mnogo pomembnejšo označuje

pisec deklaracijo Slovakov v Kijevu z dne 29. avgusta 1916, v kateri so se slovaški legionarji izrekli za združitev enotnega Českoslovaškega naroda v enotni državi. Glavni tvorec kijevskega protokola je bil največji Slovak vseh časov, general Milan Rastislav Štefanik. Poleg tega nosi ta protokol podpise predstavnikov slovaških legionarjev, ki so se z orožjem v roki, doprinašajoč največje žrtve, borili za svojo svobodo. Če kdo, potem so imeli predvsem ti sinovi Slovaške vso moralno pravico določiti cilje svoje borbe ter osnove bodočega državnega in nacionalnega življenja Českoslovakov. Še večjo vrednost pa ima kijevski protokol še zato, ker je nanj pristal tudi zastopnik Slovakov iz Amerike. Za edinstvo Českoslovakov so se izjavili Slovaki tudi v svoji domovini, dne 1. maja 1918 v Liptovskem sv. Mikulašu in dne 30. oktobra 1918 v Turčanskem sv. Martinu. »Pittsburski dogovor« torej še daleč ni edina, niti najpomembnejša medvojnica deklaracija Slovakov. Kakor se vidi je on le pretveza in sredstvo v rokah nekdanjih in sedanjih madžaronskih nasprotnikov Českoslovaškega naroda in države, katerih vplivom se je podredil tudi Hlinka.

V četrtem poglavju obravnava g. Ivan Dérer razlike, med unitarističnimi in avtonomističnimi Slovaki. Kot glavno razliko označuje pojmovanje »Pittsburskega dogovora«. Unitaristi ga tolmačijo po njegovi resničnosti ter uresničujejo s svojim pozitivnim in konstruktivnim sodelovanjem s Čehi. Temu stališču unitaristov se imajo Slovaki zahvaliti za svoj čudovit napredek. Temu nasprotno pripisujejo avtonomisti »Pittsburskemu dogovoru« vsebino, ki je v njem ni najti, ter izvajajo neprestano negativistično in opozicionalno delo.

V petem poglavju nas seznanja knjiga z besedilom in razlago »Pittsburskega protokola«. Protokol zahteva za Slovaško lastno administracijo, deželni zbor, sodišča, uradnost slovaškega jezika ter republikansko, ustavno in demokratično osnovo Českoslovaške države. Kakor že omenjeno prepušča dogovor definitivno odločitev v teh vprašanih edino merodajnim zakonitim zastopnikom slovaškega ljudstva. Kot najvažnejšo omenjamo konstatacijo, da »Pittsburski dogovor« soloh ne vsebuje besede »avtonomija«, ter da on ne izključuje po unitarističnih načelih organizirane države.

V šestem poglavju ugotavlja pisec, da je bil »Pittsburski dogovor« v glavnem že realiziran. Združitev Čehov in Slovakov v neodvisno državo je bila uresničena oktobra 1918. leta. Republikanska, ustavna in demokratična oblika države je bila uresničena z enodušnostjo čehoslovaške ustavodajne narodne skupščine 29. februarja 1920.

Sedmo poglavje je posvečeno vprašanju slovaškega jezika. Tu ugotavlja, da je postal do leta 1918. popolnoma brezpraven jezik državni jezik, ne samo na področju Slovaške, temveč državni, s češkim enakopravni jezik na področju cele Českoslovaške države. Slovaški jezik je službeni jezik v vseh ustanovah nacionalnega in državnega življenja.

Naslednje, osmo poglavje govori o Slovaškem šolstvu. Po madžarski uradni statistiki je bilo na Slovaškem leta 1918. samo 276 osnovnih šol s slovaškim jezikom. Doslej je dala nacionalna država Slovakom 3277 ljudskih šol. Odlični poznavalec predvojnih slovaških razmer Seton-Watson je označil ta ogromni napredek za pravi kulturni čudež. Ko je g. Antonin Štefánek v duhu »Pittsburskega dogovora« izvajal šolsko reformo, je bila večina današnjih avtonomistov med nasprotniki njegovega kulturnega dela. Po madžarski statistiki je bilo leta 1918. samo 290 učiteljev, ki so se priznavali k Slovaškemu narodu. V prvih letih svobode so Čehi priskočili požrtvovalno Slovakom na pomoč s svojimi ljudmi, čeprav so jih rabili sami. Danes imajo Slovaki 8726 svojih učiteljev. Na-

cionalna država je dala Slovakom 867 novih šolskih poslopij, 771 pa jih je obnovila. Več kot deset let so stali na čelu Českoslovaške prosvetne politike Slovaki kot ministri. Srednje šole niso imeli Slovaki pod Madžari niti ene, niti gimnazije, niti meščanske šole, niti učiteljska, niti trgovske šole, niti obrtne. Danes imajo Slovaki 50 srednjih šol vseh strok in 197 meščanskih šol. Sedaj imajo Slovaki že okoli 700 srednješolskih profesorjev; ob prevratu so imeli samo dva. Nacionalna republika je dala Slovakom univerzo Komenskega v Bratislavi in politehniko v Košicah. Na obeh poučuje doslej že 53 visokošolskih profesorjev in docentov. Nekaj profesorjev-Slovakov predava tudi v Pragi in Brnu in to v slovaškem jeziku.

Deveto poglavje govori o sodstvu na Slovaškem. Ob prevratu je bil samo en sodnik, ki se je priznaval k Slovaškemu narodu, a še ta je služil v bližini Budimpešte. V trenutku, ko se je odpravljal v domovino je umrl. Notarja niso imeli Slovaki niti enega. Leta 1937. so imeli Slovaki v območju Slovaškega apelacijskega sodišča že 227 svojih sodnikov. Mnogo pa je že tudi slovaškega jurističnega naraščaja, kateremu se češki element z vso uvidevnostjo umika. Na čelu najvišjega sodišča republike se nahajata dva Slovaki. Slovak je tudi pravosodni minister, pisec te knjige.

Sledi poglavje, ki nas seznanja, kako je republika nacionalizirala slovaško administracijo. V prvih letih svobode je dobil Slovak Vavro Šrobar polnomočje, da izvede potrebne reforme. Na čelo vseh 17. distriktov je imenoval samo Slovake za prefekte. Pri vseh bodočih reformah v upravi so imeli besedo izključno lokalni faktorji. Slovaki so ostali na čelu tudi po reformi leta 1923. Enako je ostalo po letu 1927., ko je bila Slovaška združena v enotno provinco. Danes je že skoraj ves personalni upravni aparat slovaški.

Enajsto poglavje govori o vprašanju deželnega zbora, ki ga je predvideval tudi »Pittsburski dogovor«. To vprašanje je danes glavna sporna točka unitaristov in separatistov. Pisec ugotavlja, da je zelo mnogo oblik deželnih zborov z najrazličnejšimi kompetencami, in da »Pittsburski dogovor« ne omenja nobene špeciijelne. Pisec ima za najverjetnejše, da so Čehi in Slovaki imeli v Pittsburgu pred očmi deželni zbor z ekonomsko administrativnimi kompetencami, kakršne so imele Češka, Moravska in Šlezija že pod Avstrijo. Glavni namen tega odstavka pittsburske listine naj bi bil zagotoviti Slovakom v novi državi enako pokrajinsko organizacijo, kakršno bodo imele Češke pokrajine. Ustavodajna skupščina je 29. februarja 1920 enodušno rešila tudi to vprašanje, ko je odklonila idejo pokrajinskih skupščin z legislativno močjo ne samo za Slovaško, temveč tudi za vse Češke provinice republike. Današnji slovaški separatisti so bili takrat, ko se je podpisoval »Pittsburski dogovor« večinoma v taboru madžarskih centralistov. Po reformi leta 1927. je dobila Slovaška, kakor ostale province deželni zbor z vsemi administrativnimi kompetencami, ki so lokalne važnosti. Velik vpliv pa imajo ti deželni zbori tudi na higijensko, zdravstveno, prometno, socialno in kulturno politiko, ki vsled občega interesa države ne spada v kompetence centralnih ustanov. Poleg tega ima deželni zbor možnosti modificirati zakone republike posebnim lokalnim prilikam. Reforma iz leta 1927. je šla torej še mnogo dalje, kakor pa je zahteval »Pittsburski protokol«.

Zaključni poglavji sta posvečeni splošnemu uveljavljanju slovaškega elementa v celokupni politiki republike in nekaterim posebnostim avtonomističnega gibanja.

Ako dodamo tem ugotovitvam g. I. Déregerja še, da je predvojno imel Slovaški narod samo 22 časnikov, od katerih

je bil samo eden dnevnik in da jih ima danes 289 z 9 dnevniki, da je v 20 letih izšlo nad 20.000.000 izvodov slovaških knjig, da je republika razdelila med 189.786 malih ljudi 686.000 ha zemlje madžarskih grofov, da je ustvarila domačo industrijo, katere obseg dokazuje 329.877 zavarovancev v letu 1937., da je bilo v 15 letih zgrajenih 91.450 stanovanjskih hiš, da je bila izvedena širokopolna elektrifikacija, zgrajene velike prometne železniške in cestne zveze itd., itd., bomo spoznali vrednost nacionalne države.

Narod, o katerem je madžarski ministrijski predsednik Tisza že trdil, da ga sploh več ni, stoji ob 20 letnici svoje svobode, povezanosti in sodelovanja s Čehi nacionalno prebujen, kulturno tvoren in gospodarsko utrjen. Slovaki morejo ugotoviti, da od Čehov niso bili prevarani. Za ta garadizozen vzpon so dolžni hvaliti svojim velikim državnikom, ki so spoznali, da je treba svobodo izkoriščati s tvornim in ne razdiralnim delom. Tem velikim sinovom Slovaške je zaupal tudi Češki del naroda

vodstvo svoje usode v najtežjih trenutkih.

Mi mladi jugoslovenski nacionalisti ne moremo razumeti separatističnih slovaških tendenc, ki so se povzpele do izdajniških dejanj. Spričo tako velikega napredka Slovakov in njih stvarne ravnopravnosti s Čehi obsojamo najnovejšo izjavo patra Hlinke, ki je dejal, da bi Slovaki še danes živeli v skupnosti z Madžari, ako bi jim oni uslišali zahteve. Mi ne moremo verjeti, da bi bil g. Hlinka kdajkoli tako naiven in verjel, da bi Slovaki mogli pričakovati od Madžarov to, kar jim je dala s Čehi skupna nacionalna država. Kar se Slovakov — avtonomistov tiče, soglašamo z mnenjem, da predstavljajo tragedijo ljudi, ki vzrasli v bojih z Madžari niso sposobni dojeti nalog, ki jih nalaga svoboda. Hlinka je mož, ki ruši to, za kar se je boril in ponovno gradi to, kar je rušil. Pri tem je dobil brez težave svoje najboljše in najnaravnije sodelavce v Madžarih in Nemcih, kar je še najbolj žalostno.

Nacionalna društva vabijo abiturijente

Kakor vsako leto stopajo tudi letos akademska društva pred abiturijente, ki bodo na jesen prvič prestopili prag Aleksandrove univerze s svojimi programi, da jim omogočijo seznaniti se z idejnimi strujami med visokošolci in odločiti se za eno izmed njih. To je tradicionalni način akademske propagande, ki ga je letos prekršila »Straža«, o čemer poročamo na drugem mestu. Tudi nacionalni akademski društvi na Aleksandrovi univerzi JNAD »Jugoslavija« in JNAK »Edinstvo« sta se obrnila do bodočih najmlajših akademikov s posebnima proglasoma, ki vsebujeta osnovne programatične in delovne smernice. Radi njihju obsežnosti prinašamo v izveščku najbistvenejše iz obeh proglasov:

JNAD »JUGOSLAVIJA«

V uvodu opozarja JNAD »Jugoslavija«, da je formalno zelo mlado društvo. Predpostavlja, da so abiturijentom znani razlogi, ki so dovedli do tega.

V prvem delu izpoveduje »Jugoslavija« svoj eminentno kulturno-nacionalni program. Kot naslednica razpuščenega JNAD »Jadrana« je prevzela v bistvu tudi njegov nespremenjeni program. Sebe proglašuje za brez kompromisno pobornico jugoslovenskega narodnega edinstva, ki ga pojmuje kot sintezo srbstva, hrvatstva in slovenstva. Enako odločno brani osnove unitaristične državne ureditve, ki edina omogoča resnično sprovajanje nacionalnega programa na vseh področjih in v vseh pokrajina državnega življenja. To dvojje sta »Jugoslaviji« temelja, na katerih stoji in pade naša nacionalna in politična samostojnost. Svoje članstvo hoče vzgajati za nepopustljive in odločne borce teh dveh idealov.

V drugem delu očrtava proglas osnovne, socialno gospodarske poglede. Vzrok socialni gospodarski krizi vidi v liberalističnem kapitalističnem sistemu, ki je dovedel do krivičnih odnosov med posameznimi stanovni naroda, ker dopušča neomejen razmah posameznika ali malih skupin na škodo najširših plasti in celote. Proglašuje se za nositeljico ideje socialne in gospodarske solidarnosti vseh stanov naroda. V urejeni harmoniji in ravnopravnosti vseh socialnih in gospodarskih faktorjev in ne v trenju med njimi vidi možnost zadovoljive rešitve socialne in gospodarskega vprašanja.

Slepo kopiranje tujih sistemov odklanja, ker morajo biti naše socialne in gospodarske reforme v skladu z organskim razvojem našega naroda.

V tretjem delu zavzema stališče do našega narodnoobrambnega in manjšinskega problema. Na temelju nacionalnih pravic zahteva zadoščenje za vse krivice, ki so nam bile storjene in odločno odklanja vse imperialistične težnje sosc-

dov. Proti propagandi inozemstva na naši severni meji napoveduje izvedbo posebnega počitniškega narodnoobrambnega tabora, knjižne akcije ter sistematične, javnost obveščujoče akcije o splošnem stanju ob meji. Enako bo »Jugoslavija« nadaljevala delo »Jadrana« na Kočevskem.

Poseben del je posvečen delu na univerzi. Tu zavzema stališče do socialnih problemov visokošolcev. Predvsem napoveduje borbo proti visokim taksam in šolninam, najbolj prizadevajo revnega študenta, ker ga ovirajo, če ne celo izločujejo od visokošolskega študija. Zahteva večje dotacije univerzi, neodvisno akademsko menzo, ureditev Knaflljeve, Šleglove, Kolenčeve in Mundove ustanove. V zvezi z zdravstvenim fondom, v katerega vplačujejo visokošolci velike zneske, tirja zgraditev sanatorija za bolne akademike. Skratka: vsakemu nadarjenemu, tudi najrevnejšemu se mora omogočiti dostop v najvišji kulturni zavod. Svojemu članstvu bo skušala »Jugoslavija« z lastnimi sredstvi lajšati materialne skrbi. Nadaljna zahteva je centralno univerzitetno poslopje z vsemi institucijami popolne univerze. Na usodo vprašanj, ki se tičejo univerze naj se omogoči tudi vpliv visokošolcev samih. Odnosaji med slušatelji in univerzitetnimi oblastmi se morajo prenesti na bolj demokratično osnovo.

»Jugoslavija« zahteva naj poišče naša univerza stike za pozitivno delo z vsemi jugoslovenskimi in slovanskimi univerzami. To naj se doseže z ekskurzijami, izmenjavo akademikov med počitnicami, pravičnim podeljevanjem štipendij itd. »Jugoslavija« sama bo obdržala vse prijateljske stike, ki jih je imel bivši »Jadrana« z akademskimi edinicami v tu- in inozemstvu, ter skušala te še poglobiti.

V skupnih socialnih študijskih in drugih vprašanjih zahteva »Jugoslavija« apolitičnost, ker le na tej osnovi je mogoče vspostaviti in vzdržati solidarnost vseh akademikov brez razlike idejne razcepjenosti in deseti uspehe. »Jugoslavija« se obvezuje, da bo v to svrhu angažirala ves svoj moralni in številčni vpliv.

Na zaključku svojega proglasa seznanja abiturijente z notranjim društvenim delom, ki obsega prireditve posebne tečaja za novince, predavanja in debatne večere o vseh aktualnih vprašanjih našega časa, govorniški tečaj itd. V »Jugoslaviji« se članstvo lahko udeležuje tudi v 4 sekcijah: kulturno-znanstveni, socialno-gospodarski, prireditveni in ženski.

Vse abiturijente, ki se s temi programatičnimi in delovnimi cilji »Jugoslavije« strinjajo, vabi, da vstopijo v njeno okrilje.

Kako lovijo klerikalci akademike - novince

V roke smo dobili okrožnico Katoliškega akademskega društva »Straža« z žigom in podpisom njenega predsednika Leskovarja Ludvika, datirano v Ljubljani z dnem 8. junija 1938, ki je bila razposlana na naslove vseh letošnjih abiturijentov srednjih šol. Ker je to dokument o svostvenem pridobivanju najmlajših visokošolcev, bo gotovo zanimal tudi našo širšo javnost.

V uvodu opozarja okrožnica na »fantovske in dekliske« dneve v Ljubljani. Ta nastop označuje kot prvo manifestacijo slovenskih katoliških telovadcev, odkar so bili strti okovi diktature, ki jim je vzela »Orla«. (Razpust »Orla« nosi tudi podpis g. dr. Antona Korošca — op. ur.) Drdno izraža upanje, da se ob teh prireditvah udeležil vsak abiturijent, da si ogleda moč fantovskih in dekliskih vrst. Okrožnica opozarja, da bo akademski klub »Straža«, ki združuje borbene akademike v duhu pisanja »Straže v viharju«, priredil v tistih dneh za abiturijente informativno zborovanje. To mesto okrožnice se dobesedno glasi:

»Vabimo Te, da prideš že v soboto 25. junija v Ljubljano in to vsaj do 19. ure. Ta dan zvečer bo prvi naš sestanek v Rokodelskem domu, Komenskega ulica št. 12. Drugi dan... bo po skupni maši zborovanje, kjer boš dobil vse potrebne informacije... Vse to je za te nujno potrebno, da se boš vedel na podlagi tega odločiti pri izbiri poklica. Vabimo Te kot katoliškega abiturijenta, brez ozira na to, ali si se morda že odločil za to ali ono skupino. Tu gre za tako splošne stvari, da jih mora poznati vsak naš abiturijent.

Tvoje bivanje v Ljubljani se ne bo nič podražilo, ako prideš dan prej, ker Ti bo preskrbel klub brezplačno prenočišče, ki ga boš mogel obraniti tudi za naslednje dni. Poleg tega Ti bo plačal pot, hrano za soboto zvečer, nedeljo zjutraj in opoldne.

Prosimo Te, da se po možnosti pripelejš z ekskurzijo (četrtinska vožnja), ki jo bomo skušali prirediti v ta namen z vsakega zavoda pod vodstvom gg. profesorjev za verouk, oziroma kakega drugega profesorja.

Gre za Tebe, za to, da Ti prav usmeriš svoje življenje! Zato ne oklevaj in se tudi majhne žrtve ne zhoj!

Če primerjamo način propagande nacionalnih akademskih društev »Jugoslavije« in »Edinstva«, spoznamo vso odvrtnost tega letaka. Med tem, ko se nacionalna društva približujejo mlademu visokošolcu, ko prvič prestopa prag univerze z vsem spoštovanjem njegove osebnosti in operirajo edino s silo svojih programov in čistih namenov, vidimo, da razpolagajo katoliški akademiki z materialnimi sredstvi ter mečejo trnek vsa-

kemu »brez ozira na to, ali se je morda že odločil za to ali ono skupino«. Morda bo pa le katera ribica prijela! To je njihov način in njihova taktika.

Pri vsem tem nas zelo zanima, odkod tako mlademu katoliškemu akademskemu društvu kot je »Straža« toliko materialna sredstva, da vabi na svoje stroške stotine mladih abiturijentov, ki bodo na jesen vstopili v visokošolsko življenje. Zanimivo bi bilo to pojasnilo »Stražarjev«, zlasti z ozirom na dejstvo, da se celo stara akademska društva z močno tradicijo borijo z največjo težavo za sredstva za najnujnejše administrativne izdatke.

Mladim abiturijentom, ki so dobili v roke to okrožnico priporočamo, da posvetijo svoje razmišljanje zlasti tej njeni strani. Trdno smo uverjeni, da bo tak način propagande žel zelo malo moralnega uspeha med mladino, ki bo na jesen polna idealizma prinesla novega življenja v univerzitetno avlo in v vsa dostojna akademska društva.

Ekскурzija Jugosl. Češke lige na Čehoslovaško

Akademski odsek Jugoslovenske-Čehoslovaške lige v Ljubljani priredi 18 dnevno ekskurzijo po ČSR. Ekскурzija se bo vršila v septembru. Odsli bomo dne 9. septembra iz Ljubljane preko Maribora v Bratislavo ter dalje Hodonín—Velehrad—Zlín (ogled Baťovih tovarov) — Brno—Hradec Kralové—Praha (6 dni z izletom na Karlův Týn in poklonitvijo na grobu T. G. Masaryka v Lánech) — Karlovy-Vary—Plzeň (ogled Škodovih tovarov in pivovarne) — Češke Budějovice—Horní Dvořiště—Linec—Ljubljana.

Potovali bomo z udobnim Putnikovim avtomobilom. Stroški so preračunani na 925 din. V tej ceni je vračunano: kolektivni potni list, prehrana (3—4 krat na dan), prenočnina in poleg tega obiski v gledališčih, muzejih, razstavah in drugih zanimivosti.

Definitivno prijavo z dvema fotografijama pošlji do 15. avgusta na Akademski odsek J-Č lige na Univerzi v Ljubljani.

Število udeležencev je zaradi čim udobnejšega potovanja omejeno na 20 oseb, zato pohiti s prijavo.

Akademski odsek J-Č lige

JNAK »EDINSTVO«

Proglas JNAK »Edinstva« ugotavlja, da je to društvo s svojim petletnim delom prispevalo k moči jugoslovenske misli na Aleksandrovi univerzi.

V prvem delu vsebuje proglas idejno-programatične smernice društva. Vodilna misel »Edinstva« je »socialni jugoslovenski nacionalizem«. V svojih vrstah hoče zbrati vse jugoslovensko misleče akademike, da bo s složnim in enotnim delom prispevalo k napredku jugoslovenskega naroda na nacionalnem, socialnem, gospodarskem in kulturnem polju. Društvo stoji brezkompromisno na braniku narodnega in državnega edinstva. Članstvo hoče vzgojiti tako, da bodo svoje teoretične nazore resnično zasledovali tudi s praktičnim delom.

Tudi »Edinstvo« zavrača liberalistični kapitalistični gospodarski sistem, ter zagovarja »zadružni, organski, načrtni, gospodarski in socialni red«.

»Edinstvo« obsoja vsako zlorabljanje Jugoslovenskega nacionalizma v grde in sebične namene. Odločno obsoja in

odklanja separatistične in defetistične pojave, kakor tudi internacionalne ideje vseh oblik.

V drugem delu proglasa je določeno stališče »Edinstva« do univerze in njenih problemov. »Edino popolna univerza nam zagotavlja uspešen razvoj slovenske in s tem jugoslovenske kulture.« Za revne visokošolce zahteva oprostitev plačevanja taks in šolnin. Akademski domovi in menze naj olajšajo skrbi visokošolca in mu omogočajo uspešnejše študijsko delo. V ta namen je »Edinstvo« ustanovilo podporni fond Franje Tavčarjeve.

V tretjem delu naslavlja apel na abiturijente naj vstopijo v »Edinstvo«, pomagajo uresničevati gornji program in krepiti idejo slovenske vzajemnosti, v kateri vidi najmočnejše poročstvo svobode vseh slovanskih narodov.

Podrobnejše podatke o obeh društvih, kakor tudi vse potrebne informacije glede stanovanja, prehrane in vpisa na univerzo, dobijo abiturijenti lahko v društvenih prostorih, ki jih imata obe v areni Narodnega doma.

Totalitarna in demokratska država

Ako hočemo doumeti bistvo razlike med totalitarno in demokratsko državno zajednico, moramo poseči nazaj na postanek države sploh, pa si pogledati vzroke, ki so do organiziranja te najpopolnejše človeške organizacije privedli.

Pracelica človeške družbe je bila družina. Naravni glavar in vodja te družine je bil oče, oziroma po njegovi smrti najspodobnejši in najjači moški član. Pripadniki so bili vezani le po vezi krvi.

Družina se je razširila in pomnožila ter se porazdelila v več družin, ki so pa bile med seboj še vedno krvno vezane in so otvorile avtomatično večjo edinicu rodu ali plemena. Na zunaj ta edinica ni bila trajno povezana; organizirala se je le od časa do časa. Samo ogroženi skupni interesi vsled napadov od strani drugih takih edinic, ali pa vsled elementarnih nepravil so povzročili, da se je takšna edinica oziroma takšen skup ljudi na zunaj pokazal kot organizirana celota. Takoj po prestanku skupnega interesa se je vez raztrgala in družine so druga poleg druge živele naprej nevezano in brez skupnih ciljev.

Ko pa je razmnoževanje človeštva prinašalo posebno s strani sočloveka vedno več problemov, ki jih niti posameznik, niti družina, pa niti rod niso mogli neorganizirani več reševati, se je pojavila organizacija, ki jo nazivamo — država.

Prvi in glavni vzrok nastopa države je bila potreba varnosti, ki je bila ogrožena od zunaj države organiziranih ljudi. Da se je zamogel človek obraniti teh izven njegovega sklopa živečih, je moral od svoje prvotno absolutne svobode oddati del; to se pravi: moral se je pridružiti državnemu oboroženemu moštvu, ki je bilo edino sposobno obraniti njegovo osebno svobodo. Bojevanje samo je prineslo drugo omejitev osebne svobode, prineslo je poveljevanje s strani enega. Človek, organiziran v državi, je kmalu uvidel ugrožene prednosti tega, da je del svoje absolutne osebne svobode odstopil skupni organizaciji in s tem očeval vso ostalo svobodo, ki je bila izpostavljena popolnemu uničenju s strani izven države stoječega sočloveka.

Kompliciranost življenja je kmalu prinesla potrebo tako zvane notranje zaščite človeka pred posegom v njegove interese od strani sočloveka. Organizirani človek je uvidel potrebo, da si poišče pri isti organizaciji, pri kateri je našel varnost napram zunanjemu sovražniku, to tudi napram notranjemu, to je v njegovi edinici organiziranemu sočloveku — sodržavljanu. Država naj bi priskočila na pomoč organiziranemu, ne le kadar je bil ogrožen od neorganiziranega, ampak tudi, ko je bil ogrožen od organiziranega. In tako je odstopil človek drugi del svoje absolutne osebne svobode in prenesel na državo pravico poiskati zadoščenja za njemu storjene krivice. Država je na ta način dobila svojo drugo glavno nalogo, nalogo sodstva, nalogo pravnega urejanja medsebojnega razmerja svojih članov.

Razvoj življenja v državi je izročil poleg teh dveh bistvenih nalog, to je obrambe na zunaj, in pravnega reda na znotraj, še vse polno nalog in skrbi, ki jih je s svojih šibkih ramen človek preložil na močna skupna ramena države. Z vsakim bremenom pa je oddal človek tudi del svoje svobode, del svoje suverenosti. Promet, zdravstvo, prosveta itd., itd., vse to so postranske panoge, ki jih je kompliciranost življenja preložila na državo. Država se je začela zanimati in je začela posegati v že zelo privatne posele svojega člana, ki je od svoje svobode odstopil že zelo velik del na korist skupne organizacije.

Princip pa je ostal isti. Država je od suverenosti imela vedno le toliko, kolikor so je njej organizirani odstopili. Organizirani nikdar ni odstopil absolutno vse svoje svobode, zadržal si je je, kolikor je največ bilo mogoče. Državi je odstopil le v kolikor je bilo to potrebno, da je zamogla v njegovo korist izvrševati svoje naloge. Državljan te, to je demokratske države je torej individual-

no svoboden, omejen le s prosto odstopljenimi, z zgodovinskim razvojem nastalimi omejitvami, ki jih pa seveda ne more več kot posameznik preklicati.

Radi tega posega državljan demokratsko urejene države trajno v njeno življenje in delovanje. Zato je v demokratsko urejeni državi moglo vzkleti politično življenje, zamogle so se organizirati politične stranke, preko katerih je državljan vedno smel in moral vplivati na življenje svoje organizacije.

Ker pa je država pojava, ki sama nima niti volje niti moči, se je ta svoboda in vodstvo tega državnega poslovanja, ta državna suverenost, morala prenesti na stvarne osebe. V demokratsko urejeni državi je postavljanje teh oseb in določanje delokroga tem osebam, to je vladi, glavna pravica in glavna naloga, ki jo je ohranil državljan.

Mi danes nimamo niti prostora niti možnosti, da bi se pozabavali le z glavnimi načini, ki so moderno demokratsko državo z njenimi političnimi strankami, z njenimi parlamentarizmi izpopolnili in jo organizirali tako, kot bi taka idealna demokratska država morala, oziroma mogla postati in poslovati.

Pri gledanju na praktično življenje pa ne smemo nikdar pozabiti, da ni principa soditi po raznih, v modernem političnem življenju nastalih pseudodemokracijah, ki nimajo s principom demokracije ničesar drugega, kot da so ukradle ime in nekaj institucij, odstopile pa od principa izvora suverenosti, ki je v demokraciji vedno le državljan.

V demokratski državi torej obstoja država radi državljanov, da v njihovo korist izvršuje glavne in postranske svoje naloge in dolžnosti. Njena suverenost izvira iz prvotno absolutne suverenosti državljanov. Osebna svoboda državljanov obstoja še vedno, je pa omejena vsled odstopa dela prvotno absolutne svobode državi.

Iz popolnoma drugega principa, ki ga je povzročilo izredno komplicirano in naglo življenje moderne dobe, pa izhaja totalitarna država. Njen princip nima oslonca na zgodovinskem razvoju države. Nastala je taka država šele v najnovejši dobi, ker se je vsled izredno težkih gospodarskih in socialnih prilik morala država začeti brigati za najrazličnejše, po svojem bistvu popolnoma zasebne posele državljanov. Povezanost življenja je povzročila, da so na javnost in interese celote začeli vplivati najprivatnejši posamezniki. Z vsemi temi brigami je pridobivala država vse več suverenosti tako, da je začelo izgledati, da je državljan odstopil že vso svojo svobodo in da je svobodna postala edinole še država. Vsled tega razvoja je prišlo do principa totalitarne države, ki pravi, da je država edina osnova, da je država edinole svobodna, da je država edina le suverena, da državljan nima nič svobode, oziroma je imajo le toliko, kolikor jim je država odstopila. Država je torej izvor suverenosti in svobode.

Če pogledamo nekaj tipičnih primerov praktično organizirane demokratske in totalitarne države, bomo v pojavih in v razmerjih državljanov med seboj, posebno pa do države takoj opazili bistvene znake enega ali drugega principa.

Demokracija Švice in Čehoslovaške ter totalitarne države Nemčija in Italija so si po svojem notranjem ustroju in položaju državljanov diametralno nasprotne. V Švici in Čehoslovaški je treba vsak zakon izglasovati preko zakonodajnih teles in to preko državljanov samih. Osebni položaj državljanov v teh dveh državah je tak, da je v teh državah vse dovoljeno, kar ni prepovedano, dočim je v totalitarni državi vse prepovedano, kar ni dovoljeno. Demokratska država, oziroma vršilec oblasti, nikakor ne more posegati v življenje državljanov drugače, kot v smislu od državljanov samega postavljenega zakona. Kakor hitro store kaj drugega, so prelomili princip demokracije. Izvrševalcem oblasti totalitarne države pa je mogoče poseči v najprivatnejše posele državljanov potom od

njih samih izdane uredbe ali pa tudi brez nje, kakor hitro bi za to bil podan kak interes države in s tem niso v smislu totalitarne države nikdar prekršili principa svobode in suverenosti. Ta namreč izhaja le iz države, ki lahko državljanu odstopljeni del vsak čas preklicie in pritegne zopet nase. Pravica kuhanja le ene jedi, prodajanja le starega kruha, steriliziranja itd., so pojavi, ki so možni brez glasovanja le v totalitarnih državah.

Prva velika opasnost, ki jo je prinesla totalitarna država je popolna izguba individualne svobode državljanov. Interesi posameznikov, ali interesi posameznih pokrajin, se nikakor ne morejo upoštevati. Je pa še ena opasnost, ki grozi državi sami, kot organizaciji in celoti. To je vodstvo države. Kot že rečeno, država sama ne more izvrševati svoje volje in svoje oblasti tako, da je bilo treba prenesti to na faktučni človeka, na osebo. V totalitarni državi je to le en človek, na katerega je prenešana vsa oblast, vsa svoboda, vsa suverenost. V slučajih Italije in Nemčije sta si dve osebi s svojo sposobnostjo, preko svojih organizacij to oblast priborili in jo sedaj imata. Tako Nemčija, kakor Italija sta trenutno v urejenem pravnem položaju. Edini suveren je kot nosilec vsedržavne oblasti Hitler, oziroma Musolini. Državljan nima drugih svobod in pravic kot tiste, ki jih jim vodja od svoje absolutne pravice odstopi. Vodja edini določa zunanjo politiko države; vodja edini določa zakone. Vse, kar zapove vodja, je zakon. Parlament niso zakonodajne, ampak posvetovalne ustanove. Posameznik nima političnih pravic, nima vpliva niti možnosti, da poseže kakorkoli v državno oblast. Radi tega v trenutku smrti vodje ni nikogar, ki bi bil suveren in ki bi imel pravico določiti osebo bodočega nosileca državne oblasti. Nastane absolutna praznina, organizacija se prekine. Šele novi vodja, ki pa mora pritegniti oblast izključno s silo, ker pravnega načina ni, na novo organizira in vzpostavi pravni odnos organizacije sploh. V demokratski državi, kjer izhaja suverenost iz državljanov, obstoja trajna kontinuiteta in tak položaj nikdar ni mogoč.

Totalitarna država ima trenutno mnogo prednosti radi hitrih nujno potrebnih reform na socialnem in gospodarskem polju, vodji je vedno možno, da take z neposrednimi naredbami in zakoni doseže, ne da bi vprašal državljanov. Tudi nagla in komplicirana zunanja politika se da po eni osebi okretneje in sposobneje voditi. Ker pa je individualni vpliv državljanov na državo in njene posele doveden na ničlo, lahko povzroči in mora povzročiti eventualna nesposobnost ali pogreška vodje katastrofo v najbitnejših življenjskih interesih celote in posameznika.

Tudi je predpostavka za funkcioniranje totalitarne države povprečna izenačenost državnega naroda in pokrajin tako v kulturni, gospodarski in socialni strukturi. Država mora izvesti tako izjednačenje (Gleichschaltung), pri kateri pa so neminovno zopet težko prizadeti osebni interesi državljanov in interesi posameznih pokrajin.

In mi?

Naša država ni sposobna, da bi postala totalitarna.

Državljan so izredno individualno svobodoljubni in bi že iz te bistvene posebnosti Slovanov nastala najtežja trenja. Pokrajine so tako gospodarsko, kakor socialno in kulturno tako različne, da je naglo izjednačenje izključeno. Verjetno bi vsled razmer nastopili trije totalitarni principi, srbski, hrvatski in slovenski, morda še celo črnogorski in macedonski, in bogve še kakšen, ki bi morali dovesti do razbitja države. Totalitarna država zahteva imperijalistično, ekspanzivno, napadalno zunanjo politiko, česar kot mala država in mali narod ne moremo izvajati.

Naša država pa ni danes sposobna niti za čisto demokracijo. Premala izobraženost in kritičnost državljanov je vzrok nasadanja demagoškim, egoističnim ci-

ljem posameznih struj in politikov. Pri tem razvoju politične zrelosti naroda je podana neprestana opasnost, da narod s pomočjo svojih demokratskih svobod uniči principe svoje lastne svobode samostojnosti in svojih pravic.

Zato odgovarja razvojnemu stadiju našega naroda disciplinirana demokracija, pri kateri je še vedno državljanom dana možnost in pravica sodelovanja pri državni oblasti. Ta demokracija ne dopušča kakor anarhija rušiti osnov, na katerih je zgrajena skupnost, v našem slučaju principa narodnega in državnega edinstva Srbov, Hrvatov in Slovencev ter principa demokratske ureditve države. Zmotno je pripisovati vse zlo našega sedanjega političnega življenja demokraciji. Vse zlo, ki smo ga doživeli, je posledica kakor anarhija, sočlovek in človek, ki je bil v državi, ki je bila v interesu demokracije, ker je bila njegova namera osvoboditi naš narod kvarnih anarhističnih vplivov, ki so ogrožali obstanek in uspešno življenje naše državne zajednice, za katero se je naš narod soglasno izrekel, doprinašajoč zanjo največje žrtve. Cilj 6. januarja je bil, določiti prave meje med skupnimi narodnimi in državnimi interesi, ki ne morejo biti, ako se želi obstoj države, nikdar predmet kakih razpravljanih in med svobodo političnega življenja posameznikov in strank. On je določil nedotakljiv okvir in pogoje našega bodočega razvoja.

Po našem globokem prepričanju ne ustreza totalitarni sistem našemu organiziranemu razvoju, ker ne upošteva elementov našega političnega življenja. Brez ozira na načelne pomisleke bi njegova aplikacija na naše razmere pomenila neprirodni skok, ki bi nujno zahteval povratek nazaj. Naše prilike bremenijo v zgodovini povzročene tradicije in neizenačenost, kar potrebuje mnogo časa, mnogo pionirskega in vztrajnega sistematičnega dela, ter uvidevne obzirnosti. Težko si moramo z ozirom na to zamisliti uspešnost kake radikalne »glajhštarske« politike. To bi bilo tratenje časa in energij.

Da bi pa kdo ne mislil, da je kljub temu totalitarni sistem edino spasonosen, moramo ugotoviti, da se on v praksi lahko križa z demokratskim sistemom. Z ozirom na to je lahko v demokratski državi ravno toliko ali še manj svobode, kakor v totalitarni, samo s to razliko, da je izvor in utemeljenost utesnjenosti svobode v eni in drugi državi načelno popolnoma nasproten, kakor sledi iz gornjih izjav. Prav iz tega razloga smo tembolj uverjeni, da se morejo s pravilno in disciplinirano demokracijo uspešno in trajno rešiti tudi največji kulturni, socialni in gospodarski problemi v interesu celote.

G. —

Mladina

udejstvuj se
med počitnicami
v jugoslovenskih
nac. društvih!

Praga

središče
slovanstva
in sokolstva

Po osvobojenju se vsako šesto leto zbirajo v Pragi na veličastnih svečanstvih vsesokolskih zletov mogočne sokolske legije iz vseh delov slovanstva sveta. Sleherni vsesokolski zlet v Pragi je ne le graficacija nesmrtnih Tyrševih idej, temveč tudi največji praznik Slovanstva in dogodek svetovnega pomena. Letošnje vsesokolske prireditve bodo gotovo najgrandioznejše v zgodovini Sokolstva, saj se bo sokolska armada sestala tokrat na jubilejnih desetih zletih, ob dvajsetletnici svobodne češkoslovaške republike in v nemirni dobi, ko morajo Slovani, zlasti pa Čehoslovaki ponovno pokazati vsemu svetu svoje največje duhovne in fizične vrline, nepravnoščenim fanatikom dokazati, da so nosilci plemenite kulture in napredka ter resnični čuvarji miru in človečnosti.

Te dni bodo odhajali v Prago tudi mogočni zbori jugoslovenskega Sokolstva, da svojim češkoslovaškim bratom znova izpričajo svoje misli in prava čustva jugoslovenskega naroda, ki ne morejo in ne bodo nikdar podlegla po pedincih ustvarjeni psihozi.

Pri odhodu k sokolskemu ognjišču jim poklanjamo tudi mi svojo skromno popotnico.

* * *

Že od nekdaj so bile uprte oči vseh Slovanov, posebno pa nas Slovencev v zlato Prago. Iz nje smo pričakovali svežih moralnih sil in novih vzpodbud zlasti v časih najhujšega ponižanja in največjega trpljenja, ki smo ga morali prenašati ob zatonu Avstro-ogrske monarhije.

Praga je bila od davno studenec slovanstva, duha in ponosa. — Kdor se je kdaj napil iz tega studenca, se je osvežil za vse življenje.

V Pragi so se vzgajale naše predvojne politične generacije. Sem se je prihajala učiti naša predvojna inteligenca, zlasti ob prelomu minulega stoletja, ko je predaval na sloviti Karlovi univerzi profesor Masaryk. — Tu so se kovali skupni načrti Čehoslovakov in Jugoslovanov za osvoboditev.

Praga je tudi zibelka Sokolstva. V njej je bilo spleteno prvo sokolsko gnezdo, iz katerega so poleteli znanilci Tyrševga evangelija o duhovni in fizični moči Slovanstva tudi k nam in nas v najhujši dobi — v drugi polovici minulega stoletja — osvežili, okrepili ter usposobili za najhujše borbe, ki jih je bilo treba še zmagovito prestati.

Češkoslovaški narod je upravičeno lahko ponosen na svojo prestolico, saj že stoletja polaga vanjo svoje znanje, izkustva ter največja in najpopolnejša dela svojega uma. Na njenih tleh je pisana zgodovina češkega naroda od kraljev iz rodu Přemyslůvcev preko Luksemburžanov in Habsburžanov do današnjih dni.

Praga ima slavno preteklost, še slavnejša epoha pa začena z danes narodne revolucije — 28. oktobrom 1918, ko se je češkoslovaški narod zopet

osvobodil habsburškega tiranstva. Praga je postala metropola svobodne češkoslovaške republike.

Od takrat ves narod še z večjo radostjo spremlja napredek in razvoj svoje prestolice, plamenečega žarišča slovanstva, kulture in vzajemnosti ter neusahljivega vrela sokolskih prizadevanj.

Nobeno evropsko mesto se ne more primerjati s povojnim — uprav edinstvenim — napredkom Prage. V letih svobode je zrastle na njenih tleh na tisoče modernih zgradb in monumentalnih palač, novih ulic in trgov. Praga je postala resnično velemesto; danes ima že skoro milijon prebivalcev. V napredku in delu, ki ga človek opaža prav povsod, se zrcalita duhovna in fizična sila vsega naroda. V svobodi hoče ustvariti iz svoje metropole, ne le najlepše, najurejenejše in najnaprednejše, ampak tudi najsocialnejše mesto Evrope. Pri tem pa ne pozablja na napredek drugih velikih in provincijalnih mest ter podeželja.

— Češkoslovaški narod je že dokazal, da zasluži svobodo. Globoko si je zapisal v srce besede svojega velikega prezidenta osvoboditelja Masaryka: »Teško si je svobodo pribaviti, še težje pa jo je očuvati.«

Tudi nam Jugoslovanom naj bi bile te besede velikega filozofa in državnika v resen memento, kajti po 20. letih svobode smo začeli šele razmišljati, kako naj si uredimo svojo domovino. To je žalostna bilanca 20-letnega dela!

Razvoj Prage traja preko tisoč let. Še danes je možno prav dobro opaziti, kako se je mesto razvijalo. Prve naselbine so bile ob levem in desnem bregu široke Vltave. Najstarejše vasice so zrastle v desni kotlini ob Vltavi in okrog leta 1235. dobile ime Staré město. Kmalu so nastale naselbine tudi ob levem bregu Vltave tik pod gradom, imenovanim Hradčani. To naselje je dobilo ime Malá stana. Praga se je imenovala prvotno le mestece, na onem prostranstvu, kjer je bil zgrajen pozneje okrog leta 1310. veličastni grad Hradčani. — Šele mnogo let kasneje sta dobila Staré město in Malá strana skupno ime Praga. Zvezana sta bila preko Vltave z lesenim mostom.

Za vidnejši napredek mesta je poskrbel šele cesar Karel IV. Dal je pobudo za postavitev mnogih velikih zgradb, ki še danes spominjajo na njegovo slavno dobo. Okrog leta 1348. je že zrastle novi del mesta, nazivan Nové město. — Mala strana, Staré město in Nové město so se združili sredi 18. stoletja v skupno mesto, ki je postalo osnova za bodoči razvoj sedanje Velike Prage.

Cesar Karel IV. je imel veliko razumevanja za splošni, zlasti pa za kulturni napredek vsega naroda.

Leta 1348. je ustanovil univerzo, ki še danes nosi njegovo ime. Z ustanovitvijo univerze je bil postavljen najtrdnější temelj samostojnemu kulturnemu življenju češkega naroda. Slavna Karlova univerza je najstarejša univerza v Evropi. Karel IV. je ustanovil tudi mnogo dru-

gih šol in dal zgraditi številne znamenitosti.

V husitskih vojskah, v začetku 15. stoletja, je Praga zelo trpela, posebno Malá strana. Še hujša propast in razdejavanje pa jo je doletelo v 30-letni vojni po nesrečni bitki na Beli gori leta 1620.

Povod za to bitko in za vse njene težke posledice za češki narod so dali Habsburžani, ki so prišli na češki prestol leta 1526. Začeli so češkemu narodu brezobzirno omejevati svobodo. Narod se je uprl, njegov upor pa je bil v bitki na Beli gori strt. Za Čehe začena tedaj doba najhujšega preganjanja in suženjstva. Oropani so bili vseh pravic, češki jezik je moral zginiti iz uradov, šol in celo iz cerkve. Plemiči so se popolnoma odtujili svojemu narodu, le kmetsko ljudstvo je ostalo zvesto svojemu jeziku.

Mnogo znamenitih mož se je umaknilo in odšlo v tujino. Narod je bil popolnoma demoraliziran. — Češka država je bila nasiloma zbrisana z zemljevida Evrope.

V dobi najhujšega tlačanstva pa je začelo kaliti v dušah naroda novo življenje. Francoska revolucija je zasejala po Evropi svobodoumnejše težnje in nazore, ki so našli odmev tudi med Čehi. V dobi trdega habsburškega absolutizma pa je le počasi moglo oživljati delo narodnega prebujanja.

Šele leto 1848. je prineslo tlačenim avstrijskim narodom več svobode. Češki, pa tudi drugi slovanski narodi so začeli oster političen boj proti Dunaju, boj

za popolno kulturno in politično svobodo in samostojnost.

Odlični možje, med njimi zgodovinar Palacky, politik Rieger, skladatelj Smetana in Dvořák, pesnik Vrchlický in še mnogi drugi, so vlili narodu novo vero v lepšo bodočnost.

V tisti najtežji dobi — v dobi prebujenja — se je rodil tudi Sokol. Narod je čutil, da mora biti duhovno in fizično močan, če hoče prebroditi najtežjo pot do svobode.

Nikdar pa bi ne bil Sokol to, kar je danes, da se nista našla takrat pri skupnem delu dva velika moža: dr. Miroslav Tyrš in Jindřich Fügner. Duhovni in idejni voditelj je bil Tyrš, Fügner pa je bil najvnetejši propagator in uresničevalec njegovih idej.

Sokolstvo in njegov duh sta utrla našim češkoslovaškim bratom pot do svobode in postavila temelje češkoslovaški armadi; ostala pa sta tudi najzanesljivejša čuvaja in poroka češkoslovaške svobode.

* * *

Sokole, ki bodo doživljali v Pragi praznike slovanstva vzajemnosti prosimo naj ponese s seboj pozdrave vseh nas, ki bomo zgolj v duhu prisostvovali manifestacijam v Pragi. Prisimo jih naj bodo verni tolmači resničnega mišljenja in čustvovanja najširših plasti Jugoslovenskega naroda, ki se ni in ne bo nikdar izneveril svojim idealom in prisegi zvestobe.

ANDREJ GABRŠČEK

Markantnega in popularnega publicista, Kobaridca Andreja Gabrščka, ni več. Do zadnjega nemirni in delavni duh je legel k večnemu počitku. Delo tega moža terja hvaležnost nacionalne mladine, saj ji je zapustil nešteto virov, iz katerih bo črpala spoznavanje življenja svojega naroda, zlasti pa tistega, nesrečnega dela, ki ni vključen v meje nacionalne države.

Dolga leta pred vojno je bil Andrej Gabršček osrednja osebnost naprednega življenja na Goriškem. On je stal na čelu borbe proti italijanskemu prodiranju v naše kraje in proti klerikalni reakcionarnosti. Njegovo delo je bilo uspešno. Poleg tega je bil med pionirji jugoslovenstva in slovanstva. V korist teh idealov je razvil veliko publicistično delavnost. On je bil tisti, ki je ustanovil dnevnik »Sočo«, on je izdajal znamenito revijo »Vedo«, on je širil med naše ljudstvo potom svoje »Slovanstvo« knjižnice umotvorne slovanstva književnosti, on je bil izdajatelj in neumoren sotrudnik. Njegovo publicistično delo je raztreseno tudi po mnogih drugih revijah in časopisih.

On je omogočil veliko javno diskusijo o jugoslovenskih vprašanjih, ki je o še pravem času izkristalizirala naš jugoslovenski nacionalni program. Istim idealom je služil kot viden član v raznih slovenskih in slovanstvih združenjih književnikov in publicistov.

Spričo tega svojega delovanja ni bil presenečen, ko ga je med vojno zadela usoda političnega interniranca.

Čeprav v visokih letih, ni miroval tudi v svobodi. Iz nesreče tistega dela našega naroda, kateremu je posvetil svoje življenjsko delo, je črpal še nadaljnjih sil. Nemisljiv spomenik si je postavil s svojim epohalnim delom »Goriški Slovinci«, mimo katerega ne bo mogel noben naš zgodovinar. Samo Andrej Gabršček, ki je doživljal veliko dobo našega nacionalnega preporoda od taborov in čitalnic naprej, je bil sposoben in poklican, kot živa kronika napisati in zapustiti našemu narodu ta dragoceni material.

Jugoslovenska mladina je hvaležna temu možu za ogromno delo. Nanj bo hranila lep in trajen spomin.

Dva zvezka „Misli in dela“

Četrta in peta številka naše odlične revije »Misel in delo« ima zelo zanimivo vsebino. Zlasti je vzbudil veliko pozornost njen uvodnik, v katerem obravnava z ozirom na svetovno-politično situacijo potrebo uresničiti duhovno nacionalno koncentracijo, ki nas lahko obrvaruje pred vsemi presenečenji negotovega časa. Z ozirom na to ugotavlja: »...od tujih sil podpirana in od skrajnega subjektivizma in individualizma negovana razcepjenost v preteklih dobah ni mogla dati življenjske moči stremljenju po enotnosti, čeravno bi morali Slovenci že davno prej skrbno gojiti zavest življenjske povezanosti, duhovne pripravljenosti na boj za življenje ali smrt, ker naša mogočnim vplivom izpostavljenost pozicija že od nekdaj ne bi smela dopuščati, da se notranje tako oddaljuje drug od drugega. Bati se je, da isti motivi, ki so v prejšnjih dobah ovirali skupnost, tudi sedaj nadaljujejo svoje nesrečno delo... Realni interesi tega naroda zahtevajo posebno v današnjih časih totalitarnosti velikih nacij in ogroženosti vseh malih narodov in držav posebno trdno kompaktnost, pa najsi je treba zanje žrtvovati nekaj egoizma. Tej neizprosni zahtevi se ne more upirati nobena sentimentalnost, pa najsi razkrajajoči literati, ki se po svoji kulturi in mentaliteti čutijo bliže tujcu nego domačinu, v samomorilnih trenutkih pišejo o ponosu narodne smrti. Tako se nam postavlja problem s slovenskega stališča. Tudi zanje velja nujno realnost...«

V članku »Zagrebske in beograjske revije« podaja g. Božidar Borko pregledno analizo omenjenega periodnega tiska. V uvodu poudarja, da danes niso revije več samo izpopolnjevanje knjige, temveč da so prepogosto celo njeno nadomestilo. Vršijo pa važno dopolnjevalno funkcijo dnevnikov, ki komaj še ustrezajo poročevalskim nalogam in imajo vedno manj prostora za načelna razglabljanja. Zagrebske revije stoje po svoji veliki večini v službi hrvatskega narodno-političnega gibanja, ki pa jih vendarle ločijo nekatere notranje diference. Temu nasprotno so beograjske revije v službi splošnih socialnih in političnih ideologij. V tej svoji razpravi se pisec dotika vseh reprezentativnejših revij v teh dveh središčih našega kulturnega življenja. Omenja tudi važnejše izsrske in hrvatske province.

Naš strokovnjak za delovno pravo g. dr. Stojan Bajič obravnava v obširnem članku francoski moderni statut dela. Zanimivo razpravo zaključuje: »Francoska socialna in gospodarska ustava se razvija svobodno, brez zastarelih dogem z demokratičnimi sredstvi, spoštujejoč človeške in državljanske pravice, a obenem z upoštevanjem sedanje dobe in važnih nalog, v nove oblike socialnega in nacionalnega življenja. Ni sreča vseh narodov v pokorščini, v disciplini in v srditosti: so veliki narodi, ki niso pripravljene žrtvovati svojih pridobitev velikih dobrin človeškega dostojanstva, duhovne svobode in plemenite humanitete — in francoski zgled je eden izmed tistih, ki dokazuje, da takim narodom ni zaprta pot do socialnega napredka, pa tudi ne do državne moči.«

Naš filozof — zdravnik g. dr. Franc Derganc obravnava v temeljiti razpravi odnos med medicino in filozofijo.

Ostali del revije izpolnjuje bogat obzornik. Zlasti je dobro in dokumentarično prikazano razmerje med katoliško cerkvijo in narodnim socializmom. Zanimivo je prikazan tudi nemški problem v Čehoslovaški, iz katerega dobi čitatelj točen vpogled v značaj nemške manjšine, njeno številčno jakost ter pomešanost s čehoslovaškim elementom, kar nikakor ne dopušča kake mejne korekture biografske zaokroženosti Čehoslovaške.

Nič manj ni aktualna vsebina zvezka »Misli in dela« za junij in julij. V uvodniku obravnava poslanstvo malih

narodov, katerih pripadniki morejo zato ker so maloštevilni prevzeti nase sorazmerno večje dolžnosti in odgovornosti za narodno skupnost, kakor pa pripadniki velikih narodov, »zato je seveda njihova borba za obstanek neprimerno težja, kakor borba velikih narodov... Kar so pisali nekoč o dolžnostih pripadnikov malih narodov, velja v še večji meri za dolžnosti državljanov malih držav, v katerih okviru se mali narodi oživljajo. Zdrava notranja ureditev je prvi pogoj za obstanek. Mala nacionalna država mora najprej prepričati svet, da je zmožna samostojnega življenja. Morda je ta naloga najtežja, toda v njej se krije del onega poslanstva, ki je namenjeno malim narodom, organiziranim v malih državah: biti vest s posebno razvitim občutkom za vse, kar je pošteno in pravično... Zdrava zunanja politika, ki naj državi zajamči njeno varnost na zunaj je drugi kočljivejši pogoj obstanka malih držav... Navidezno je zunanje-politični položaj malih držav le malo odvisen od hotenja njih samih... Toda napačno bi bilo izvajati iz teh ugotovitev zaključke, da nimajo male države nobene posebne zunanje-politične misije v svetu... Tudi na zunanje-političnem področju imajo male države kot nositeljice suverenosti malih narodov svoje posebno poslanstvo: v zvestobi do najplemenitejših mednarodnih načel, v katerih priznavanju je izvor njihovega nastanka in jamstvo njihovega obstanka, morajo biti naravni korektiv mednarodnih zablod in krivic, jez proti poskusom politike nasilja v mednarodnih odnosih, ker bi taka politika slej ali prej pomenila njihov zopetni konec... Z drugo besedo: premočrtnost zunanje politike malih držav v skladu z njihovimi posebnimi nacionalnimi interesi je edina zunanje-politična osnova, ki daje tudi malim državam pravico do besede v mednarodni politiki in s tem najsolidnejše jamstvo za njihov obstanek v težki mednarodni konkurenci... Najnovejši mednarodni razvoj je vsa ta načela posebno zgovorno potrdil v primeru bratske Čehoslovaške... Njena notranja ureditev in zunanja politika — obe v skladu s pravilno pojmovanim poslanstvom malega naroda — sta ji bila v najtežjih dneh najboljša opora njene samostojnosti in neodvisnosti... Veliko, neizčerpno bogastvo malih narodov in držav je v njihovem odkritem, poštenem, premočrtnem ravnanju, ki slej ali prej vzbudi spoštovanje tudi tam, kjer se sicer obožuje samo sila izraz mednarodne pravice. Z malimi narodi ni glede tega prav nič drugače, kakor z malimi, revnimi ljudmi: kdor nima drugega kakor svoje poštenje, mora tembolj paziti, da ga očuva vselej in povsod, kajti to je njegovo največje bogastvo... Ako bo Čehoslovaški vzgled vzbudil še o pravem času posnemanje tudi drugod, bodo že samo s tem odstranjene ali v veliki meri vsaj zmanjšane nevarnosti za male narode in države.«

Spominu dr. Ivana Laha priobčuje ta številka skico njegovega življenja in dela izpod peresa g. Pavla Karlina. Dokaz, da je šele smrt iztrgala pero dr. Ivanu Lahu iz rok, dokazuje v tej številki priobčen članek »Od Omladine do Preporoda«, v katerem obravnava najvažnejšo dobo življenja nacionalne mladine na slovanskem jugu. Gospod Božidar Borko je prikazal v lepem članku doktorja Ivana Laha kot publicista.

Številka vsebuje temeljito razpravo g. Gustava Šiliha »Obrazovanje ljudsko-šolskega učiteljstva v Jugoslaviji«. Ostali del revije vsebuje zanimiv obzornik. Uredništvo te odlične revije napoveduje, da bo po zaslužnih počitnicah izšla v začetku septembra dvojna številka v izrednem obsegu posvečena problemu socialne politike v slovanskih državah. Iz napovedanih prispevkov odličnih sotrudnikov iz vseh slovanskih držav bo številka izrednega pomena.

Mi priporočamo to revijo, ki je, kakor je razvidno na izredni in aktualni višini jugoslovenski mladini. Iz nje črpa podatkov o vseh važnejših sodobnih idejnih vprašanjih in dogodkih. Revija služi kot zanesljiv kažipot v današnjem razgibanem in negotovem času.

„Uedinjena Jugoslavija“

Naš odlični politik in diplomat gospod dr. Prvislav Grisogono je izdal pod gornjim naslovom knjigo, ki obravnava naš prehod od plemen in regionalnih koncepcij do nacionalne države. Knjiga je nastala iz beležk, katere je odlični avtor hranil, kakor sam pravi, za »svojo deco in ožji krog poznanih omladincev«. Pomanjkanje podobne knjige v naši literaturi ga je šele pripravilo do tega, da je zbrani material publiciral. S tem se je prvotni namen njene vsebine splošil in knjiga tega nacionalnega delavca je namenjena vsej jugoslovenski omladini.

Avtor je odločen pristaš narodnega in državnega edinstva. Skozi to prizmo

motri naš razvoj od naselitve Jugoslovenov na Balkanu skozi vse peripetije do končne zmage v borbi z velikimi narodi.

Knjigo toplo priporočamo vsej jugoslovenski mladini, saj je njej pred vsem posvečena.

„Vesela pisarija“

Naš znani politik g. Ivan Pucelj je pod gornjim naslovom izdal knjigo polno humorja in duhovite satire. Z njo se nam je razkril duhoviti psevdonimni »Jutrov« podlistkar France Fržou. Knjiga vsebuje v »Jutru« že objavljene in nekatere nove sestavke. Mal dogodek je dal povod za nastanek posameznim zgodbicam, med katerih vrsticami najde veliko vsebino vsakdo, ki zna čitati. Knjižica poseže mnogo globlje v naše današnje prilike, kakor na prvi pogled izgleda. Eden izmed tistih, ki je »Veselo pisarijo« razumel, je bil brez dvoma »kulturni« sotrudnik »Slovenca«, ki je občutil na svojih ranljivih mestih ostrino Puceljevega peresa.

V okvirju univerzitetne strokovnosti

Letošnje šolsko leto je pri kraju. Življenje na naši »Alma matric« je bilo letos razen par krčev precej mirno, kar pa gotovim v naši sredi in pa tudi izven nje ni bilo prav nič po godu. Trudili so se razni na vse mogoče načine, da bi provocirali nemire, bodisi take ali take, ker je pač tako zapisano v gotovih statutih. No kljub temu je zmagala resnost in poštena volja do treznega in mirnega dela na našem najvišjem znanstvenem zavodu.

Čeprav gotovi prav neradi slišijo o naših južnih bratih ter vedno in povsod povdarjajo, da so popolnoma nekaj drugega kot oni, se vendar znajdejo takoj z njimi v prijetnem objemu, ko pride povelje od zgoraj in od zunaj. V letošnjem letu so našo univerzo kaj čisto obiskali naši tovariši iz Beograda, da nas informirajo o svojem delu o »stručnim pitanjima«, ki pa naj bi se po njihovem vedno reševala z mitingi, zborovanji, štrajki itd. Pri tehtnem opazovanju opazimo, da se ti krči pojavljajo vedno perjodično tako vsako jesen in pa spomlad, ko jim toplo pomladansko sonce razgreje njihove prezeble ude.

Toliko za tenor. Sedaj pa se omejimo na dogodke, ki so se odigravali že pod okriljem spomladanskih krčev in pod varstvom toplega pomladnega sonca.

Na beograjski univerzi obstoja »Akcijski odbor stručnih udruženja«, pri katerem pa sodelujejo samo »demokratsko« orijentirani akademiki in kojega naloga je, da rešuje vedno se nanovo ponavljajoča strokovna vprašanja študentov — spomladi in jeseni. Ker pa je letošnja pomlad že precej dolga in gorka, se je jasno izleglo mnogo »stručnih pitanja«, ki so zahtevala nujno rešitev še pred koncem šolskega leta. Nikjer drugje — pač pa na polju reševanja »stručnih pitanja« čutijo potrebo po skupni borbi in po skupnem delovanju proti skupnemu sovražniku. Tako je »akcijski odbor« dal inicijativo sicer zelo diplomatsko, pa skupni sestanek vseh predstavnikov strokovnih organizacij na vseh treh univerzah in sicer v Zagrebu na internacionalnih tleh. Ljubljanski predstavniki strokovnih organizacij študentov, pa bodisi pristaši pomladanskih krčev pa tja do desnice se vendar zdrže pri reševanju teh problemov kolikor toliko stvarnosti, ker pač drugače ne morejo. Tako se je res vršila v Zagrebu 12. in 13. maja interakulturna konferenca posameznih fakultet vseh treh univerz in pa širša interuniverzitetna konferenca med predstavniki vseh treh univerz beograjske, zagrebske in ljubljanske. Ljubljanci so vzeli vso stvar resno in so se predhodno pripravili za ta sestanek, če vsi iskreno, je drugo vprašanje.

Ovekoveti hočemo samo potek te dvodnevne konference v Zagrebu. Beo-

grajski levičarji so na ta sestanek povabili samo zagrebski »interklub« in pa ljubljanska strokovna društva, sami pa so se v velikem številu okoli 50, pripeljali v Zagreb. Gospodje, ki so dali inicijativo za ta sestanek, so si od njega najbrže mnogo obetali, misleč, da bodo lahko izdali celo serijo novih letakov, višje sile so jim to preperečile. Zagrebski »interklub« se prvotno sploh ni hotel odzvati temu povabilu, kajti on naše države in treh jugoslovenskih univerz sploh ne priznava in zato noče sprovajati nobenih skupnih akcij.

V četrtek popoldan so se vršile konference po fakultetah in kakor se je slišal glas božji, so bili sestanki nekaterih fakultet zelo uspešni — seveda s pomočjo dobre kapljice. Da pa bo slika še bolj jasna, je treba omeniti, da v Zagrebu obstojajo tudi strokovna društva, ki pa so jugoslovensko orijentirana, katerih pa beograjski strokovnjaki niso povabili na te sestanke, češ, da zato niso pooblaščenici od svojih študentov. — Zakaj ne je razumljivo.

V petek popoldne pa se je vršila interuniverzitetna konferenca, ki pa je precej tragikomično izpadla, kajti ni bilo navzočih tolmačev, ki bi tolmačili temu velikemu številu narodov poedine zahteve. Strokovnost je kaj hitro stopila v ozadje in vršila se je zelo poučna diskusija o »narodih« naše države. Do sedaj so se v glavnem vedno zadovoljili s tremi »narodii«: Slovenci, Srbi in Hrvatii, tu pa so ugotovili, da je narodov v Jugoslaviji precej več, tako smo dobili še Macedonski, Črnogorski, Bosanski, Dalmatinski, ki je še sporen narod. V okviru tega konglomerata pač ni bilo mogoče priti do notnih zaključkov, kajti poedine zahteve teh številnih »narodov« so bile pač preveč različne in ker še Bog ne more vsem ustreči, torej še manj ta konferenca.

Končni uspeh teh dvodnevnihih sestankov je bil ta, da so ljubljanci odšli zelo zelo razočarani. Edina vesela točka bivanja v Zagrebu je bila čajanka prirejena v Vojvodjanski menzi na čast »nekaterih« gostov.

V ostalem

pa smatramo
da je treba
korupcijo
u n i č i t i

Razveseljiv popravek

V zvezi z ustanovnim občnim zborom novega akademskega društva »Doberdob«, ki združuje v svojih vrstah našo emigrantsko akademsko omladino, je bila priobčena v »Jutru« notica, v kateri nekdo napada to društvo, češ, da je krenilo na separatistična pota in da nikakor ne reprezentira jugoslovensko usmerjenih emigrantov-akademikov. Zaprepastila nas je ta vest in kar nismo mogli verjeti v njeno resničnost. Nemogoče se nam je zdelo, da bi v inteligenčnem naraščanju naše emigracije prevladala ona kratkovidna miselnost, ki je mogoča samo pri obstojnih ljudeh, ki nimajo zdravega instinkta, v čem leži varnost njih politične in nacionalne samostojnosti in ki nimajo pravega pojma o svobodi baš zato, ser so je preveč deležni.

Ta občutek nas ni varal, ker je »Jutro« dne 19. junija t. l. priobčilo uradni popravek akademskega društva »Doberdob«, v katerem najodločneje demantira omenjeno notico nemerodajnega pisca. Popravek glasi:

»Z ozirom na notico, ki je izšla v »Jutru« dne 29. maja t. l. pod naslovom jugoslovenski akademiki emigranti in iz katere bi izhajalo, kakor da je v novo ustanovljenem društvu »Doberdob« na-

stal gotov idejni spor, smatra podpisano društvo za potrebno, da poda po tej poti vsej javnosti sledečo izjavo: Akademsko društvo »Doberdob« združuje akademike iz Tržaške, Goriške, Istre in Koroške ter kot tako emigrantsko društvo že zaradi svoje eminentno nacionalne funkcije izključuje vsako ideološko in strankarsko opredelitev. Z ozirom na svoje cilje je daleč od vsakega separatizma, ker pričakuje le od velike in zedinjene Jugoslavije izpolnitev svojih upov in nad. Zato je v našem društvu prosto mesto za slehernega akademika-emigranta, ki mu je usoda naših zamejnih bratov v resnici pri sreču.«

Mi z velikim zadoščenjem beležimo ta popravek, ker dokazuje, da je emigrantska inteligenčna mladina predvsem spričo težke usode onega dela našega naroda, kateremu pripada in za katerega lepšo bodočnost se bori, ohranila zdrave poglede na svoj problem in da ga rešuje na edino možni uspešni podlagi. Prepričani smo, da bo emigrantska mladina zadnja, ki bi verjela, da bo mogoče rešiti naše manjšinsko nacionalno vprašanje z razbijanjem naše nacionalne in državne enotnosti in naše moči.

Nacionalna mladina in počitnice

Tudi današnja študirajoča nacionalna mladina se lahko še vedno mnogo uči iz zgodovine predvojnega narodno-radikalnega dijaškega gibanja. Takratnim razmeram odgovarjajoče je bilo to gibanje eno najidealnejših in najbolj sistematično vodenih. Narodno radikalna mladina je v nadomestilo za nekdanji dijaški romantizem (dueliranje, »križevačke štatute« itd.) dala slovenskemu visokošolcu resno in sistematično drobno delo. V svojem programu je imela točno predvideno tudi kar najboljše izkoriščanje počitniškega časa. Med letom je živela ta mladina daleč izven ožje domovine. V Gradcu, Dunaju in v Pragi se je zbirala v pomembnih visokošolskih organizacijah: »Taboru«, »Sloveniji« in »Adriji«, v katerih se je vzgajala, izdelovala podrobni nacionalni in politični program našega naroda in s svojimi nastopi odločilno vplivala na razpoloženje našega ljudstva doma in njegovih političnih zastopnikov na Dunaju. Prav tako je ta mladina že med letom izdelala točen program počitniškega dela. Vsa posameznika se je vrnil iz vseučiliških središč domov s točnim poznavanjem svojih počitniških dolžnosti. To počitniško udejstvovanje visokošolske mladine je zavzelo tako velik razmah, da je narodno radikalno gibanje ustanovilo posebne počitniške organizacije, iz katerih so se dajala točna in sistematična navodila. Osrednja taka počitniška organizacija je bila »Prosveta«, poleg nje pa so delovale še druge lokalne organizacije (»Balkan«, »Korotan«, »Skala« itd.), katerih delokrog je bil omejen na nekdanje kronovine Štajersko, Kranjsko ali Primorsko.

Delo narodno radikalnega dijaštva med počitnicami je bilo pretežno prosvetnega in narodno obrambnega značaja, kakor je to ukazoval takratni čas. Mladina je vzdrževala sistematičen kontakt s svojim narodom, prirejala številna predavanja, ustanavljala številne knjižnice in čitalnice, pomagala pri prirejanju nacionalnih manifestacij, podpirala stremeljenja družbe Sv. Cirila in Metoda itd. S tem svojim drobnim in urejenim delom je ogromno prispevala k našemu jugoslovenskemu nacionalnemu in političnemu prebujenju med širokimi plastmi ljudstva. Ta mlada generacija je izvršila neprecenljivo delo, ker je bila skozi 10 let, tik pred izbruhom svetovne vojne prebujevalec našega naroda. Ona je pomenila velik skok v našem nacionalnem in političnem razvoju in ona je organsko pripravila

pot še radikalnejši jugoslovenski nacionalni mladini, ki se je pričela po aneksijski krizi zbirati okoli »Preporoda«.

Današnja šolana mladina bi morala času primerno slediti zgledu narodno radikalne mladine. Mi ne opažamo, da bi ona posvetila delu med narodom svoj prosti čas tako dobro, kakor so ga njene predhodne generacije. Če izvzamemo gibanje »Radnih čet«, ki že nekaj let zaposluje pri fizičnem delu (gradnja vodnjakov, šol, sokolskih domov itd.) na vasi le malo število visokošolcev in srednješolcev iz različnih krajev naše države, ne moremo reči, da bi se jugoslovenska mladina oddolževala

Ideje in njih nosilci

V političnem življenju često srečavamo ljudi, ki ne znajo ločiti ideje od nje-nega slabega nosilca. Običajno oboje identificirajo in iz tega izvajajo običajno napačne zaključke, ko knjižijo v breme ideje vse pogrške, ki jih storijo, v praktičnem življenju posamezni njeni »pristaši«. V takih slučajih doživlja kritiko ideja in ne tisti, ki je v nasprotju z idejo grešil. Tisti, ki tega ne znajo razločevati, delajo običajno še večjo napako, ko se odvrnejo od same ideje, namesto da bi započeli borbo proti zlorabljanju ideje ali popravili napako.

Enako usodo doživljajo idejne organizacije, pa naj bodo samo kulturne ali politične značaja. Greške posameznikov, pristašev teh organizacij, se pavšalira in po njih ocenjuje vrednost celote. Mnogim služijo taki posamezniki kot izgovor in ovira, da se ne vpišejo v to ali ono društvo. Tako stališče je pogrešno in povzroča mnogo škode. Namesto da bi nezadovoljniji prispevali k izboljšanju, se zadovoljujejo s pasivno kritiko.

Vsled te miselnosti trpi splošno naše javno življenje. Ako bi se pravilno ločila vrednost ideje in vrednost njenih posameznih nosilcev, bi izostala marsikatera napačna reakcija. Tako pa le prečesto doživljamo, da rušijo hišo, ker se v njej peč kadi, namesto da bi odstranili ali popravili peč. To srečavamo v malem in velikem obsegu. Take ljudi najdeš v posamezni vasi, ko nekdo noče samo zaradi tega in tega človeka ali te in te po-

svojim počitniškim dolžnostim. Čutimo potrebo, da se po zgledu narodno radikalne mladine ponovno organizira počitniško udejstvovanje nacionalne mladine. Treba bo doseči, da bo vsak organiziran jugoslovenski nacionalni visokošolec in srednješolec višjih razredov stavljal na razpolago svoje moči za počitniško delo, katerega bo treba razširiti poleg udejstvovanja v smislu »Radnih čet« tudi na druga nacionalna področja. Skromno posnemanje narodno radikalnega dela opažamo v požrtvovalnem udejstvovanju maloštevilnih članic bivšega jugoslovenskega naprednega akademskega društva »Jadrana«, ki že nekaj let prirejajo na Kočevskem taborenu s kulturno nacionalnimi, higijenskiimi in drugimi nalogami. Letos obeta naslednica razpuščenega »Jadrana« JNAD »Jugoslavija« prirediti za svoje moške člane slično narodno obrambno taborenje ob naši severni meji, med tem ko bodo »Jugoslovenske« nadaljevale delo »Jadranašic«. Mi te pojave iskreno pozdravljamo, v kolikor so izraz namere oživetiti sistematično počitniško delo nacionalne mladine med narodom, po zgledu narodno radikalnega dijaštva.

Jugoslovenskim mladinskim nacionalnim organizacijam priporočamo, da spravijo to svoje počitniško udejstvovanje v organiziran okvir in mu določijo konkretne programatične naloge, določene za več let naprej. Pričakujemo, da bo že prihodnje leto vnešen načrt v počitniško delo. Letos nam ne preostaja drugega, kot da pozovemo vso jugoslovensko, nacionalno mladino naj dobro izkoristi iz lastne pobude in primerno okolici, v kateri bo počitnice preživela, svoj počitniški čas. Zlasti je dolžna, da stavi na razpolago svoje sposobnosti vsem nacionalnim organizacijam, ki zlasti v času svojih prireditev rabijo vsako sposobno moč. Pot naj jo vodi med sokolska društva, v naše narodno obrambne organizacije, v lige jugoslovenskega naroda z drugimi slovanskimi narodi itd. Kjer teh organizacij ni, a so pogoji za njih ustanovitev, je nacionalni mlad intelligen dolžan dati pobudo, da se ustanovijo. Poleg tega stori jugoslovenska mladina veliko korist, če propagira dnevni in periodični nacionalni tisk.

Poleg teh so še mnoge druge naloge, ki jih življenje med narodom nalaga nacionalnemu omladincu. Želimo, da bi že v teh počitnicah nihče ne bežal od njih temveč jih sam poiskal.

greške v nobeno še tako koristno organizacijo. Isto usodo doživljajo večje politične in druge organizacije. Kot največjo tragiko našega javnega življenja, ki ga je povzročilo prav to usodno identificiranje ljudi in ideje, pa vidimo v napačni reakciji hrvatskega dela našega naroda. Namesto da bi pokrenil on borbo za svoje pravice na temelju idej, na katerih je nastala in bo morala sloneti naša država, je zavrgel samo idejo ter prenesel svojo borbo na absolutno nesprejemljive, državo rušeče idejne osnove.

Iz tega bi morala jugoslovenska nacionalna mladina izvleči nauk, da ni pravilno omejiti se samo na pasivno kritiko in izgovarjati se na posameznike, temveč da bo morala vedno in na vseh področjih, kjer ni kaj dobrega z neposrednim sodelovanjem popravljati napake. Ona ne bo smela bežati od političnih in drugih združenj, ker ona je dolžna, da v njih napravi red ter tako približa njihovo praktično udejstvovanje teoretičnemu programu. V interesu ideje mora jugoslovenska nacionalna mladina nastopiti najodločneje proti zlorabam jugoslovenske nacionalne misli ter izreči nad nevednimi posamezniki javno in učinkovito moralno obsodbo. S tem bo tudi bolj manjšala število tistih, ki ne znajo ločiti vrednosti ideje od nevednih posameznikov, ki idejo zlorablajo in radi katerih mnogi v zablodi idejo zavračajo.

Naša vojska na Vseslovenskem zletu v Pragi

V Bratislavi je stopil oddelek naše hrabre vojske, ki sodeluje na X. jubilejnem vseslovenskem zletu na bratska čehoslovaška tla. Odgovarjajoče izrednim prilikam, v katerih se vrši ta slovanska manifestacija se je izvršil tudi sprejem, pri katerem so sodelovale nepregledne množice bratskega naroda. V imenu čehoslovaške armade je pozdravil odposlanstvo naše vojske general Žak, ki je izrazil zadovoljstvo, da more pozdraviti čehoslovaški narod v svoji sredi sinove junaškega bratskega naroda v trenutku, ko preživlja republika težko preizkušnjo.

Predstavniki naše armade general Kuvavičič je zahvaljujoč se za pozdrav podaril: »Bodite uverjeni, da sleherni Jugosloven nosi globoko v svojem srcu ljubezen do bratskega čehoslovaškega naroda, s katerim deli radosti in skrbi. Geslo »Zvestoba za zvestobo« velja danes bolj ko kdaj. Tega se zaveda tudi jugoslovenska vojska, ki se počuti med čehoslovaki kakor med rodnimi brati.«

Te besede našega generala je sprejela množica z nepopisnim navdušenjem in velikim zadoščenjem. Z istim navdušenjem in zadoščenjem jih beležimo tudi mi. Jugoslovenska vojska, je najprepričevalnejši predstavnik jugoslovenskega naroda.

Pravilen obračun

V zadnji številki »Naše misli« smo v uvodniku zagovarjali potrebo javnega obračuna z nemoralnimi pojavi v nacionalnih vrstah. To, kar je storil g. senator dr. Grga Angjelinović z disidentom Ante Maštrovičem, je razveseljiv primer, ki bi ga bilo treba ponoviti v vsakem sličnem slučaju. Čeprav sta bila še pred kratkim najintimnejša prijatelja in sodelavca, se ni g. dr. Angjelinović niti trenutek pomišljal postaviti človeka, ki je sposoben iz nečednih motivov izdati prijatelje in načela, postaviti na sramotni oder. V posebnem pismu, ki ga je javno objavil, je razgalil do dna klaverno podobo, kakršno zlasti v današnji dobi, ko se z denarjem vodi politika, zelo pogosto srečavamo. To pismo ni adresirano samo na g. Ante Maštroviča, ker Ante Maštrovičev je mnogo.

V tem pismu prikaže g. dr. Angjelinović, kako je tega človeka iz nič dvignil do odbornika v politični stranki, občini in končno do poslaniškega mandata. V času, ko je izvršil grdo izdajstvo, je bil poslanec kot namestnik g. dr. Angjelinovića. Ko je g. dr. Angjelinović izvedel, da misli g. Maštrovič iz materialnih razlogov preiti iz opozicije na v vsakem pogledu donosnejšo stran, ga je opozoril, da je javno življenje kot fronta, na kateri morajo značaji vztrajati, pa čeprav padejo. Svaril ga je, naj ne bo baš on tisto najslabše mesto, ki je popustilo intrigam nasprotnikov in skozi katere so oni uspeli razbiti enotnost nacionalnih vrst v Dalmaciji. Očetovsko ga je posvaril: »Što se tebe lično tiče, ja ti kao stari prijatelj sa iskustvom savetujem: ne udaljuj se od svog društva i svojih prijatelja. Svi koji su to učinili propali su ili prije ili kasnije.« Tudi to ni nič pomagalo. Mi soglašamo z mnenjem g. senatorja o bodoči usodi g. Maštrovića: »U ostalom izdajice protivna stranka može do plati, ali nemože da ih štuje. Oni ni u drugoj stranci ne mogu za dugo da budu uvaženi i priznati. Njih se izrabi, plati i odbaci.«

Ker opravičujejo ljudje Maštrovičevega kova, kakršnih imamo zelo veliko tudi v Dravski banovini, češ da je njihova politika »realna politika«, se nam zdi zelo umestna ugotovitev g. dr. Grga Angjelinovića, da »realna politika ne znači biti uz svaku vladu, pa ma kakova bila!«

Zahtevamo, da se tud ipri nas postopa z breznačajneži tako odločno, kakor je to storil senator g. Angjelinović, da bodo vrste jugoslovenskih nacionalistov čiste in zanesljive ter da se ne bo nihče drznil izdati jih. Vsaka izdaja mora biti plačana z moralnim izidenjem človeka, ki nima sam do sebe nikakega spoštovanja.

Naročniki in prijatelji lista, pristopajte k Ciril Metodovi družbi

Nacijonalisti — komunisti — klerikalci

(Nadaljevanje in konec)

Seveda se bodo izgovarjali komunisti, malovrednih ljudi dobiš povsod dovolj. Priznam. A moram reči, da sem malokje našel toliko število slabih ljudi, kakor v rdečem taboru. Pravega komunista, ki bi bil popolnoma pošten človek, sem vsaj jaz med dijaštvom silno redko srečal.

Vem, da je tudi med komunisti nekaj idealistov, vem, da tudi marsikateri, ki to ali ono zagreši (kdo je brez greha?), ni zato še slab človek. Kaj pa oni dijaki iz delavskih družin, kjer vlada obupno pomanjkanje, oni, ki gledajo vso grozno bedo v svoji domači hiši, v svoji okolici, dalje oni, ki so sinovi malih kmetov, ki si morajo že v srednji šoli sami služiti kruh, se sami preživljati — ali jih ne vodi obup v komunizem? Brez dvoma. In to so šele pravi borci za svoje ideje, ki jih krivični družabni red žene v boj proti obstoječi družbi in — kar je zmeta marksizma — ne samo proti napakam, ampak tudi proti vrednotam, ki se ne smejo porušiti.

Vedno sem gledal z drugačnim očesom na dijake iz revnejših slojev, ki so zabredli v komunizem, kakor na vsega site meščanske študente, ki ljubimkujejo z Marksovimi nauki. Tu je potrebna šiba, tam pravičnost.

Komunizem je nacionalizmu, organskemu nacionalizmu, popolnoma nasproten. Zato med njima ni nobenega kompromisa, nobenega mostu, nobenega prehoda. Zelo široka in udobna cesta pa vodi iz liberalizma v marksizem. Površnost in laskavost meščanskega liberalnega dijaštva je zelo sorodna ohlapni morali in nelogični, plitvi miselnosti salonskega marksizma. Ker je v političnem oziru komunizem slovenoborski, je svobodomiselnemu pripadniku klerikalnega tabora tudi zelo blizu.

Nacijonalisti se razlikujejo tako politično, kakor družabno-nazorsko od komunistov. Le v socialnem programu imamo nekaj sličnosti. Kake ohlapnosti, površnosti ali pa moralnega svobodomiselnosti ne moremo dopuščati. A tudi v socialnem pogledu je bistvena razlika. Marksizem gradi vso svojo teorijo na razrednem boju, ki naj prinese srečo samo enemu razredu. Mi hočemo složno sožitje vseh stanov, v katerem bodo vsi državljani ne enaki, ampak enakopravni, v katerem bo slabšeji zaščiten pred močnejšim, oba pa bosta delala v blaginjo in korist narodne celote in ne v korist internacionalne židovske družine.

III.

Kakšne so nazorske osnove omenjene družine? (Katoliškega tabora.) Če sodimo po imenu, jim je osnovno politično načelo slovenstvo, svetovno-nazorsko katolicizem.

S tem pa še vedno ni prav nič povedano, kajti kot sem rekel, je dovolj katoliških Slovencev, ki jim je tabor s tem donečim imenom deveta brigada. Oglejmo si ta dva nazora natančneje.

Slovenstvo! No, pripadniki tega tabora so vsi bolj ali manj izrazito slovenoborsko usmerjeni. N. a. c. a. je. i. j. o. Drugi, uvidevnejši, so le avtonomisti, a še vedno tako izključno samoslovenski, da bi v blagor Jugoslavije ne žrtvovali ene trohice svojega ljubega slovenstva. Zelo majhen, prav nezmaten del, pojmuje avtonomijo Slovenije kot nekaj, kar je podrejeno koristim prav vsega jugoslovenskega narod-

nega občestva. Vsi brez izjeme pa so trdovratni nasprotniki jugoslovenskih nacionalistov in predstavljajo si nas kot zaklete in zaprisežene sovražnike vsega slovenskega. Vsaka beseda je zastoj. Če se kar nase sklicuješ, boš dobil odgovor:

»Seveda, ti že! Ampak drugi niso taki!«

S »katolištvom« je vprašanje še delikatnejše. Nekako vodilna misel omenjenega tabora je, da je bistvo katolicizma članstvo v raznih verskih organizacijah n. pr. kongregacijah, priseganje na pisanje t. im. »katoliških« listov, kakor sta n. pr. »Slovenec« in »Straža v viharju«, sodelovanje pri katoliških prosvetnih društvih in seveda pokorščina duhovščini tudi v svetnih zadevah; v političnih, socialnih, kulturnih. In tako se začena med dijaštvom — klerikalizem.

Brez dvoma doleti najhujše razočaranje človeka, ki pričakuje od tega tabora, ki monopolizira krščanstvo, nekaj več kakor od drugih. Študentje, ki se

mu prištevajo, so namreč prav tako dobri in slabi, kakor v drugih taborih, a pridruži se često še tista neiskrenost, neodkritosrčnost, ko fant, deklo dosledno drugače govori kakor misli... Kaj pomagajo vsi zunanji kongreganistovski znaki, če v srcu ni krščanstva?

»Slovenski-katoliški« tabor se cepi na razne struje, ki so si prav za prav samo v enem edini med seboj: da nasprotujejo z vso silo jugoslovenskim nacionalizmom. Med marksističnim in klerikalnim taborom sploh ni jasne ločitve, kajti vmes nekje se vrte tako imenovani krščanski socialisti, ki se nagibljejo deloma na to, deloma na ono stran. Kakor sem rekel, prave edinosti ni, a vendar ni noben tabor tako zagrizen, tako trmast, kakor klerikalni. »Vidim, da imaš prav, a jaz trdim svoje. Vem, da si sposoben, a ker nisi naš, si ničla«, do takih nesmislov se povzpnejo njegovi pripadniki.

„Sodobna Rusija“

(Nadaljevanje in konec)

Ruski mužik in ruski delavec! Saj po zatrjevanju naših komunistov v Rusiji ni več »kapitalistov« in »buržujev«! Kmet, ki je z agrarno reformo carja Osvoboditelja postal svoboden posestnik, je v boljševiškem raju propadel. Pridelki njegove zemlje naj bi služili za financiranje komunističnih podvigov po svetu, di si s tem boljševiški režim utrdi za voženi in neznosni notranje-politični položaj. Kmet je n. pr. raje poklal vso svojo živino, da je le ne bi oddal v kolhoško skupnost. Nič čudnega torej, da je nekoč tako cvetoča ruska živinoreja propadla. Nam vsem je še v dobrem spominu žalostna doba, ko je v Rusiji vsled lakote pomrlo toliko milijonov prebivalstva, in to zato, ker ni ruski kmet hotel obdelavati nekoč svoje zemlje. Za koga pa naj bi garal?

In delavčeva usoda? Statistično je dokazano, da ni bilo ob izbruhu revolucije v Rusiji več kot 2.5% industrijskega prebivalstva. Razumljivo je torej, da je moral ves boljševiški gospodarski načrt propasti, če je baziral le na teh 2.5%, ko se je pa zanemarjalo usodo 97.5% ostalega ljudstva. Že vsak delavec pri nas danes ve, kaj je »stahanovizem«. In ta najkrutejša oblika kapitalističnega izmožgavanja delovnega ljudstva je danes vsesplošno vpeljana v boljševiškem raju, kamor naši komunistični zamaknjenci z vso dušo in telesom stremijo.

Predavatelj je vsa svoja izvajanja podkrepil s statističnimi dokazi, ki jih ni vzel iz kakega »fašističnega« glasila, pač pa iz samih ruskih statističnih virov in iz ruskih časopisov. Vsekakor pa je bil glavni vir: »Boljševiški plan prehrane« letošnjega leta, ki si ga lahko vsak naš komsalonc nabavi za borih 50 par. n. pr. iz Čehoslovaške. Pa če je v SSSR res takšen raj kot ga našim navnežem slikajo razni dobro plačani agitatorji, čemu se kaznuje s smrtjo vsak poskus bega iz tolikšnega in takega raja? Pri nas v Jugoslaviji znaša v takem primeru kazen 500 din, čeprav bi bila v našem slučaju res precej višja! In »besprizorniki« in smrtna kazen uvedena aprila meseca leta 1935. tudi za dvanajstletne otroke, ali ni to krasen in viden dokaz poloma boljševiške doktrine v razbitju družine?

Ruski narod pa, ki je začel spregledovati ravno ob teh neuspehih, se danes z vso svojo silo bori, da bi mu res zavladal tisti duh, ki še ni poteptan, duh, ki čedalje bolj prodira v vseh plasteh, vključno najhujšemu terorju. In čeprav se skušajo boljševiški mogotci prilagoditi temu ljudskemu prevratu (nova ustava! Puškinova proslava!), bo moral režim SSSR izginiti pred svežo silo ruskega uporniškega duha, izoblikovanega ob toliki krvi in mučeniškem trpljenju. Tedaj bo Rusija ponovno visoko dvignila slovanski prapor. Zmaga ruskega kmeta in delavca, pa naš ponos.

NEMEC NA BLEDU

Neki naš prijatelj nam je sporočil sledeč značilen doživljaj: Neko nedeljo se je odpeljal v večji družbi na izlet na Bled. Slučaj je nanesel, da je prišel v stik z nemško družbo. Razvil se je razgovor tudi okoli Čehoslovaške. Na njegovo pohvalo kulturnosti in naprednosti bratov Čehoslovakov, ga je eden izmed Nemcev zavrnil: »Kako morete Čehoslovake hvaliti in jim priznavati te lastnosti, saj so vendar Slovani!« Zanimiva ugotovitev in utemeljitev v Jugoslaviji. Gotovo posledica naše politike in gotskih teorij gospoda Lukasa.

RAJŠE DUNAJSKA, KOT TYRŠEVA CESTA!

Nacijonalna Ljubljana se je oddolžila spominu ustanovitelja Sokolstva dr. Miroslavu Tyršu s tem, da je preimenovala po njem bivšo Dunajsko cesto. Nesreča je hotela, da stoji ob tej, sedaj Tyrševi cesti tudi stadion, na katerem se je vršil »fantovski tabor«. Stvar je že tako nanesla, da je bilo treba večkrat v radiju imenovati to prometno žilo. Kako se izogniti neprijetnemu imenu? Na dan so privlekli iz ropotarnice staro ime, ki je obenem spominjalo na stare dobre čase, ko so vse ceste vodile poleg Rima samo še v cesarski Dunaj. Tyrševa cesta in »fantovski tabor« vendar ne gresta skupaj. To bi bilo pohujšljivo. Tako se je zgodilo, da so »slovenski fantje« korakali krepko po »Dunajski cesti«, kakor nekoč »kranjski Janezi« v 17. pešpolku.

»VIGRED«

V tiskarni v Grobljah tiskajo zanimiv listič »Vigred«. Nam ni namenjen, a smo ga vseeno dobili v roke. V njem je vzbudil našo pozornost članek, ki razpravlja o kresovanju. Članek razlaga nekdanji pomen kresov, s katerimi so si Slovenci dajali svarilna znamenja, kadar je zapretila turška nevarnost. Isto pomembnost naj bi imeli kresovi danes, ko preti Slovincem enako velika nevarnost. Seveda ne misli pisec na kakega zunanje sovražnika, ker teh se slovenoborci sploh ne bojijo, pač pa na druge, notranje. Ugotavlja, da rožlja po Sloveniji tujčeva sablja in da se Slovincem ni nikdar hujše godilo.

Mi bi še nekako razumeli tako pisanje, če bi gospodje, ki izdajajo »Vigred« bili v težki opoziciji, toda oni pišejo tako, ko so njih prijatelji na vladi. Spričo tega se nam zdi tako pisanje grda neljalnost in umazana igra.

P. N. NAROČNIKOM!

Vse cenjene naročnike prosimo, da nam oprostijo zakasnitev izida »Naše misli«. Vzroki so izven našega okvira.

Uprava in uredništvo.

